

ZORGPLAN

2017-2018

 <p>kindcentrum de hoven</p>	<p>Uitgiftedatum : 01-07-2017</p> <p>Herzien : 01-07-2018</p> <p>Proceseigenaar : Intern</p> <p>begeleider</p>
<p>2. Zorg</p>	<p>Nr. 2.1.1.2: Zorgplan 2017-2018</p>

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Basisondersteuning	6
1.1 Basiskwaliteit van het onderwijs.....	6
1.2 Planmatig werken	7
1.3 De functies en inhoud van het leerlingvolgsysteem (ParnasSys)	9
1.4 School-ondersteuningsstructuur	10
2. ....Gedragregels en omgangsregels	13
2.1 LOE (Let Op Elkaar), voorheen: Positive Behavior Support (PBS).....	13
3. ....Preventieve en lichte ondersteuning	15
3.1 Het aanvragen van onderzoeken of externe hulp.....	15
3.2 Eigen leerlijn/ontwikkelingsperspectief	16
4. ....Extra ondersteuning: ondersteuningsarrangementen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.....	17
4.1 Leer- en ontwikkelingsondersteuning.....	17
Voor kinderen met dyslexie volgen we het Protocol dyslexie. Vanuit de verzekering kunnen ouders samen met de school op een bepaald moment een onderzoek via de verzekering aanvragen. Mocht er dan bij een kind enkelvoudige dyslexie worden geconstateerd, dan is er de mogelijkheid om vanuit de verzekering een behandeling te krijgen door een dyslexiebehandelaar. Deze behandeling kan op school plaatsvinden; de dyslexiespecialist komt dan naar de school toe. Er wordt dan wel verwacht dat dit kind zowel thuis als op school nog extra oefening krijgt in het leesproces.	17
4.2 Fysiek medische ondersteuning.....	18
4.3 Sociaal-emotioneel en gedragsondersteuning	18
5. ....Evaluatie van de zorg	19
Bijlage 1 Procedures en afspraken	22
Bijlage 2 5 niveaus van zorg.....	24
Bijlage 3 Groepsplan en ontwikkelingsplan	25
Bijlage 4 Format groepsoverzicht	27
Bijlage 5 Format groepsplan	28
Bijlage 6 Format Ontwikkelingsplan	31
Bijlage 7 Ontwikkelingsperspectief	34
Bijlage 8 Groepsbespreking	35
Bijlage 9 Kindbespreking.....	37
Bijlage 10	38
Stappenplan route voor diagnostiek dyslexie	
Bijlage 11 Toets-kalender	41
Na evaluatie van de entreetoets in het schooljaar 2016-2017, heeft het MT besloten dat de entreetoets voor groep 7 gehandhaafd blijft. De toets is vernieuwd en biedt nu goed zicht op referentie- en uitstroomniveaus. De toets maakt voldoende inzichtelijk wat de kinderen in groep 8 (nog) nodig hebben om hun basisschooltijd goed af te kunnen sluiten.	41
Bijlage 12 Orthotheek	42
Bijlage 13 Overgangsbeleid	51

Inleiding

Voor u ligt het zorgplan van basisschool De Hoven. Hierin worden de afspraken genoemd, die we binnen ons team hebben gemaakt op het gebied van ondersteuning.

In de schoolgids staat onze missie als volgt beschreven: ontwikkel jezelf en groei samen. Drie waarden spelen in deze missie een belangrijke rol: vertrouwen, veiligheid en verantwoordelijkheid. Vanuit deze waarden creëren we samen met kinderen en ouders een leergemeenschap waarin welbevinden, betrokkenheid en competentie kernbegrippen zijn. Kinderen die zich prettig voelen, durven bekende paden te verlaten en zich open te stellen voor wat er op hen afkomt. Als zij (ook) betrokken zijn, werken ze intensief en geconcentreerd aan activiteiten en opdrachten. Welbevinden en betrokkenheid zijn dan ook belangrijke voorwaarden voor ontwikkeling; ze bevorderen de competentie c.q. bekwaamheid van kinderen. Door het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen te bevorderen, krijgt ieder kind optimale kansen om zichzelf te ontwikkelen en samen met anderen te groeien.

Wij werken vanuit de volgende visie:

- ieder kind is uniek
- kinderen leren van elkaar
- ieder kind is eigenaar van zijn eigen leren
- kinderen zijn nieuwsgierig
- kinderen ontwikkelen zich in een doorgaande lijn
- kinderen ontwikkelen zich in brede zin
- kinderen mogen fouten maken

Onder zorgverbreding verstaan wij uitbreiding en versterking van maatregelen en activiteiten, vooral op school- en groepsniveau, ten behoeve van een zo intensief mogelijke ondersteuning van leerlingen. In het bijzonder voor leerlingen die specifieke pedagogisch-didactische behoeften hebben, zodat zij in een bepaalde tijdsperiode (door de school te bepalen) doelen en tussendoelen bereiken.

Het zorgplan is een onderdeel van het schoolplan. Daarin staat beschreven welke kinderen met ondersteuningsbehoeften we het onderwijs kunnen bieden waaraan zij behoefte hebben. Ook wordt weergegeven hoe de begeleiding en ondersteuning van die leerlingen gerealiseerd wordt. Tot slot worden competenties genoemd waarover medewerkers moeten beschikken, om onderwijs en ondersteuning te verzorgen, zoals door de school omschreven.

Het zorgplan wordt opgesteld door het team: directie, interne begeleiders en medewerkers. De medezeggenschapsraad heeft adviesrecht bij de vaststelling.

Het bevoegd gezag stelt het zorgplan van de school vast, minstens eenmaal in de vier jaar.

Samenwerkingsverband

Onze school is aangesloten bij het samenwerkingsverband De Meierij in Den Bosch e.o. Een samenwerkingsverband stelt zich ten doel een samenhangend geheel van zorgvoorzieningen binnen en tussen basisscholen en in samenwerking met speciale scholen voor basisonderwijs te realiseren. Dat doen zij zodanig, dat zoveel mogelijk leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doormaken. Doelstelling van het SWV Den Bosch is, om te komen tot passende extra zorg voor kinderen, zo dicht mogelijk bij huis. Dit houdt in:

- dat er zo min mogelijk kinderen naar het Speciaal Basis Onderwijs worden verwezen;
- dat zoveel mogelijk kinderen in de eigen leefomgeving onderwijs kunnen krijgen, ondanks eventuele belemmeringen in de ontwikkeling;
- dat de kwaliteit van het pedagogisch-didactisch proces wordt verbeterd.

Passend onderwijs

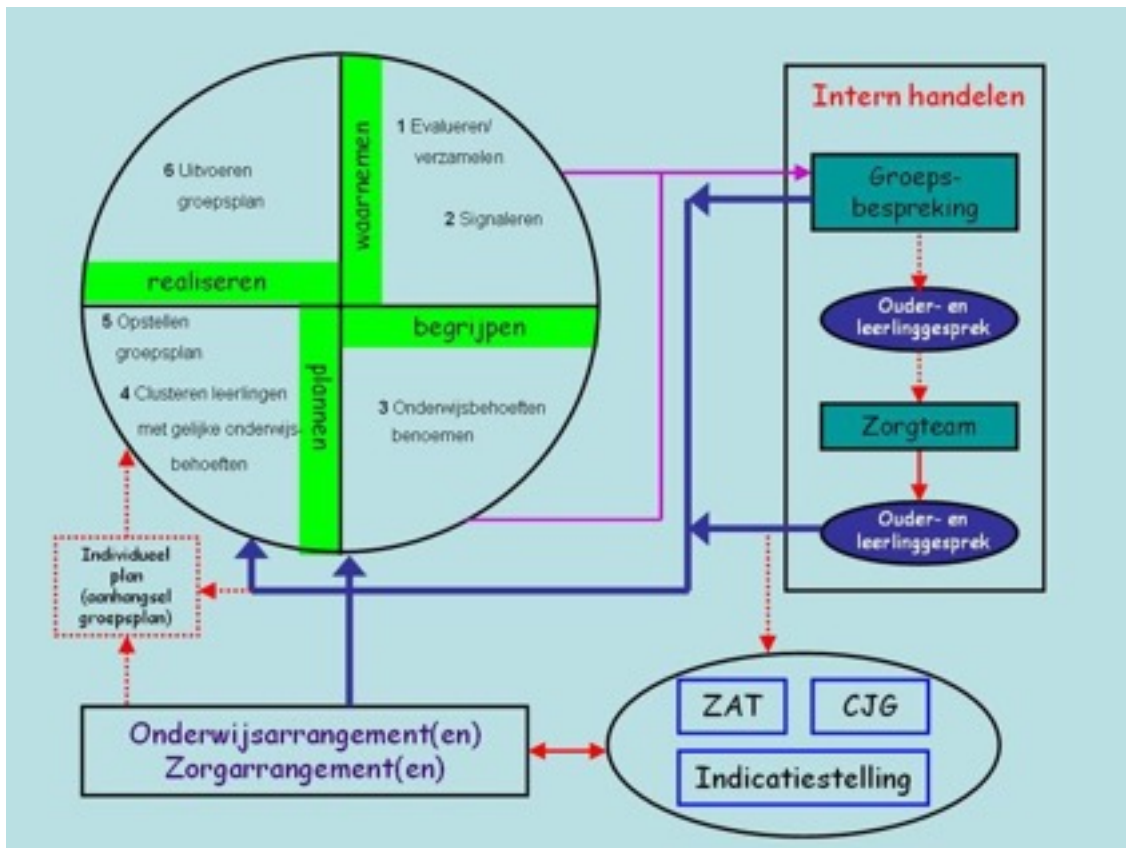
Per 1-8-2014 is Passend Onderwijs ingevoerd. Onderwijs en ondersteuning moeten aansluiten op de ontwikkeling van het kind, de mogelijkheden van het personeel en de wensen van de ouders. Kan een school niet aan de wensen van de ouders voldoen, dan wordt nagegaan welke school in het samenwerkingsverband (SWV) dit wel kan.

Gezamenlijke schoolbesturen hebben hun onderwijsbeleid zo ingericht, dat er voor alle leerlingen in die lokale/regionale situatie een passend onderwijsarrangement en een dekkend aanbod van onderwijszorg is. Binnen ons bestuur is ervoor gekozen vanuit het handelingsgericht werken vorm te geven aan het Passend Onderwijs (zie hoofdstuk 3.1). In dit zorgplan trachten we te verhelderen in hoeverre de onderwijsbehoefte van een leerling past bij de mogelijkheden van de school. Kunnen wij een kind de ondersteuning bieden die het nodig heeft? Als ouders hun kind aanmelden bij de school, dient het ondersteuningsprofiel als basis voor de afweging of onze school de onderwijsondersteuning kan bieden waaraan het kind behoefte heeft. Het ondersteuningsprofiel zal vrijwel nooit direct en eenduidig een antwoord bieden op die ene vraag. Ieder kind en iedere situatie is immers uniek. Toch zal het school ondersteuningsprofiel (SOP) helpen om een beargumenteerde afweging te maken.

1. Basisondersteuning

1.1 Basiskwaliteit van het onderwijs

Wij geven op onze school vorm aan passend onderwijs vanuit het handelingsgericht werken. Dit houdt in, dat we ons onderwijs afstemmen op de onderwijsbehoeften van de kinderen. Dit veronderstelt een denken, praten en handelen in interactiemogelijkheden in plaats van eenzijdig uitgaan van belemmeringen en/of ontwikkelings- en leerachterstanden. De vraag die we ons hierbij stellen is: wat heeft dit kind in deze groep nodig om verder te komen. In de interactie tussen alle betrokkenen (kind, ouders en school) wordt gezocht naar afstemming op de wensen en mogelijkheden van alle betrokkenen. Het handelingsgericht werken van de medewerker wordt gekenmerkt door een systematische werkcyclus, waarbij de onderdelen: waarnemen, begrijpen, plannen, organiseren en uitvoeren, elkaar als continu onderwijsproces opvolgen. In de volgende figuur staat het principe van handelingsgericht werken schematisch weergegeven.

Belangrijke uitgangspunten voor ons zijn:

- de medewerker doet er toe
- wij stellen de onderwijsbehoefte van het kind centraal
- wij werken doelgericht en opbrengstgericht
- wij benutten de positieve kanten van het kind; gaan uit van de talenten
- wij werken systematisch en transparant
- wij werken constructief samen (teamleren)

De rol van de intern begeleider verschuift naar coach, die de medewerker begeleidt, om de ondersteuning zo goed mogelijk vorm te geven. Leerling- en groepsbesprekingen worden hierop aangepast en het versterken van de vaardigheden van de medewerker staat centraal.

De basiskwaliteit van ons onderwijs dat hierboven beschreven staat, is door de inspectie goedgekeurd. Vanuit de beoordeling door de onderwijsinspectie valt de Hoven onder het 'basisarrangement'.

1.2 Planmatig werken

Het onderwijs en de daarbij behorende ondersteuning voor de leerlingen wordt ingedeeld in 5 niveaus:

- ondersteuningsniveau 1 betreft leerlingen die op basis van het aangeboden onderwijsprogramma goed mee kunnen in hun groep;
- ondersteuningsniveaus 2, 3 en 4 betreffen leerlingen die extra ondersteuning binnen de groep nodig hebben;
- ondersteuningsniveau 5 betreft leerlingen die in aanmerking komen voor plaatsing op een school voor speciaal basisonderwijs.

Niveau 1: algemene zorg (ondersteuning op groepsniveau)

- a) “Gewoon” goed les en instructie geven volgens de methode: differentiatie binnen de groep.
- b) Naar aanleiding van observaties en toets-gegevens extra toegespitste instructie voor leerlingen die het niet direct oppakken: verlengde instructie, re- en pre-teaching. De medewerker kent de methode en leerlijnen, bepaalt de doelstelling per les, anticipeert op eventuele behoeftes. Voor bepaalde leerlingen volgt een extra instructie. Na afloop wordt geëvalueerd hoe de les is verlopen. Dit wordt gedaan volgens de principes van het directe instructie model (DI-model).

De medewerker bezint zich op de doelstellingen van de lessen en registreert welke kinderen niet of weinig van de lessen profiteren. N.a.v. de methode gebonden toetsen en observaties (waarnemen en begrijpen) beoordeelt de medewerker welke kinderen extra instructie nodig hebben en/of tempo en inhoud van de lessen voldoende is afgestemd. De medewerker werkt o.a. met instructie vooraf, of met herhaalde instructie. De drie niveaus van instructie (instructieonafhankelijk, instructiegevoelig, instructieafhankelijk) staan beschreven in het groepsplan.

Niveau 2: extra zorg

- a) Extra instructie en inoefenen in een kleine groep (verlengde instructie).
- b) Extra hulp d.m.v. toepassen van differentiatie modellen uit de methode.
- c) Inzetten remediërend materiaal vanuit de methode.
- d) Aandacht voor sociaal-emotionele begeleiding.

Bovenstaande extra zorg staat beschreven in de groepsplannen.

Indien er een bepaalde problematiek wordt geconstateerd n.a.v. observaties en toetsen op groepsniveau, subgroep niveau of individueel niveau, kunnen de volgende stappen genomen worden:

- *Het kind bespreken met collega's in de “bouwvergadering” en vervolgens aan het werk gaan met de adviezen voor de leer- en/of gedragsproblemen.*
- *Advies vragen aan de Intern Begeleider (IB-er) voor extra hulp (tijdens de groepsbespreking of incidenteel). De IB-er brengt samen met de leerkracht de behoeften van kinderen in kaart (eventueel met observaties) en kijkt welke stappen er vervolgens te nemen zijn. Alle extra hulp staat beschreven in het groepsplan.*

Niveau 3: speciale zorg

- a) Raadplegen IB-er.
- b) IB-er raadpleegt externe specialist.
- c) Inzetten van aanvullend, methodeonafhankelijk, remediërend materiaal.

Advies wordt gevraagd aan collega's, interne begeleiders, collega's vanuit het samenwerkingsverband, het zorgteam en eventueel logopedie.

In samenspraak met de IB-er worden vervolgstappen gezet:

- *In het overleg waar de intern begeleider, externe specialist en eventueel een orthopedagoog vanuit de Meierij aanwezig zijn, wordt aan de hand van een overlegformulier de leerling of groep leerlingen besproken. De leerkracht evalueert de gedane investeringen. De externe, gerichte adviezen gelden voor een bepaalde periode. Er kan een kort onderzoek plaatsvinden om de behoeften van kinderen te begrijpen.*
- *Als de leerkracht zich zorgen maakt over de thuissituatie, of ontwikkelingen op sociaal-emotioneel gebied, wordt de leerling besproken in het zorgteam met de maatschappelijk werkster en de sociaal verpleegkundige, de IB-er en de leerkracht.*

- *Mogelijke consultatie van de schoolarts.*
- *Er kan extra remediërend materiaal worden ingezet, om gedurende een bepaalde periode met het kind, of een groep kinderen, te gaan werken. Dit staat beschreven in een groepsplan.*
- *Opstellen van een individueel ontwikkelingsplan, waarop eventuele vervolgstappen moeten worden ondernomen. (Dit zijn kinderen die in de toekomst door kunnen stromen naar niveau 4).*
- *De kinderen die op de toetsen van Cito een IV of V hebben gescoord, krijgen een analyse van de toetsen, zodat goed in beeld wordt gebracht welke aandachtspunten er zijn en welke onderdelen er al goed gaan.*

Niveau 4: speciale zorg met externe(n)

- a) Raadplegen orthopedagoog vanuit de Meierij.
- b) Inschakelen boven schoolse hulp: aanvragen onderzoek (bijvoorbeeld orthopedagoog, schoolondersteuner).
- c) Inschakelen preventieve ambulante begeleiding (PAB) vanuit het Speciaal Basisonderwijs (SBO) / Speciaal Onderwijs (SO).
- d) Bespreken in het zorgteam (bij zorgen over de thuissituatie of sociaal-emotionele ontwikkeling).
- e) Opstellen van een ontwikkelingsperspectief/eigen leerlijn.

Op dit niveau wordt geconstateerd dat het kind zich niet voldoende ontwikkelt, of teveel problemen krijgt op sociaal-emotioneel gebied, ondanks de geboden extra ondersteuning. Er moeten heldere grenzen worden gesteld aan wat dit kind aan kan en wat de school kan bieden. Dit kan o.a. door:

- Intensieve bespreking met de orthopedagoog. Samen met de IB-er en de groepsleerkracht wordt een afweging gemaakt, of het verantwoord is om te proberen de problematiek binnen de school aan te pakken, of dat andere (meer specialistische) hulp van toepassing is. Er kan eventueel een observatie worden gedaan.
- In overleg met de ouders kan worden besloten tot het aanvragen van een psychodiagnostisch onderzoek. Dit kan zijn bij Herlaarhof, Bureau Jeugdzorg of andere instanties. Hieruit kan gerichte, meer gespecialiseerde hulp in de basisschool of een verwijzing naar het SBO of SO voortvloeien. Het is van belang duidelijke afspraken met de ouders te maken m.b.t. de haalbaarheid van het regulier onderwijs op alle leergebieden. Kinderen kunnen een eigen leerlijn krijgen en er wordt een ontwikkelingsperspectief opgezet.
- Vanuit het zorgteam kan besloten worden, dat een leerling wordt aangemeld bij Centrum Jeugd en Gezin.

Niveau 5: zeer speciale zorg (plaatsing in het speciaal basisonderwijs)

Wanneer een toelaatbaarheid verklaring positief wordt beoordeeld, kunnen de ouders op zoek gaan naar passend speciaal onderwijs. Voor kinderen van wie de ouders de stap naar het SBO niet willen zetten en voor kinderen die op de wachtlijst van het SBO/SO komen te staan i.v.m. plaatsgebrek, wordt in overleg met de ouders een individuele leerweg op eigen niveau en tempo samengesteld en vastgelegd. De eindtermen basisonderwijs zullen dan waarschijnlijk niet worden gehaald.

Dit plan van aanpak wordt in een contract vastgelegd en door de ouders ondertekend. Als duidelijk is gebleken dat De Hoven het kind niet voldoende kan begeleiden in de ontwikkeling, wordt het kind aangemeld bij een andere basisschool, het SBO of SO. De interne begeleiding ondersteunt de ouders in het zoeken naar een passende school. Soms zijn er wachtlijsten, of kunnen de ouders het besluit (nog) niet nemen (acceptatieproces). Het kind hoeft in principe onze school niet te verlaten. Met de ouders wordt besproken dat het kind een eigen traject krijgt m.b.t. bepaalde leerstof en/of de sociaal-emotionele benadering. Dit is belangrijk om het kind niet nog meer te belasten. Het streven is het kind te plaatsen in een onderwijsleersituatie, die het beste past. Dit is een belangrijke wetenschap voor de ouders, die uiteindelijk verantwoordelijk blijven voor het ontwikkelingsproces van hun kind.

1.3 De functies en inhoud van het leerlingvolgsysteem (ParnasSys)

Het gaat ons primair om:

- het volgen van de leerling (op zowel pedagogisch als didactisch gebied)
- het signaleren van problemen
- het op basis daarvan een diagnose stellen t.b.v. verdergaande hulp

Het leerlingvolgsysteem (LVS) heeft voor ons verschillende functies. Het is een adequaat hulpmiddel bij:

- het bepalen van de beginsituatie
- het zicht houden op de ontwikkelingsgang van leerlingen (signaleren van problemen en analyse)
- de pedagogisch-didactische registratie en rapportage
- het opstarten van ontwikkelingsplannen
- het afstemmen van onderwijs
- het evalueren op leerkrachtniveau
- het evalueren op team(school)niveau
- het doorgeven van informatie bij:
  - het overstappen naar een andere groep of school
  - overleg met externe hulpverlener

Het LVS moet antwoord geven op de volgende vragen:

- ontwikkelt een leerling zich bevredigend in vergelijking met vorige keer of keren?
- wat zijn de sterke/zwakke kanten van de leerling?
- is de leerstof op het niveau van de leerling afgestemd?
- functioneren de gebruikte methodes naar wens?
- in hoeverre zijn de onderwijsdoelen bereikt?
- zijn er aanwijzingen voor gewenste verbeteringen in de manier van aanpak?
- wat is de kwaliteit van het totale onderwijs op onze school?

Wij volgen systematisch de vorderingen van leerlingen op vier manieren, namelijk door:

- een sociaal emotioneel instrument: Zien
- met methode gebonden toetsen
- met methodeonafhankelijke toetsen m.b.v. het Cito-leerlingvolgsysteem
- observaties

Met behulp van bovenstaande gegevens brengen we de behoeften van kinderen zo goed mogelijk in kaart. Digitale gegevens worden bewaard in ParnasSys (toets scores, Zien). De toetsen zelf worden gedurende het schooljaar bewaard. Wanneer de toets score IV of V is, wordt de toets in de dossiermap van de leerling bij de administratie opgeborgen.

Observaties worden tussentijds geregistreerd in de observatiemap. Twee keer per jaar wordt dit verwerkt in ParnasSys.

Wij hanteren het CITO-leerlingvolgsysteem en gaan hierbij uit van een jaarlijkse toets kalender (zie bijlage 9). Binnen het samenwerkingsverband is er een Bossche Toets kalender ontwikkeld. Alle scholen van het samenwerkingsverband nemen dit minimumpakket aan toetsen af. Vanuit dit document stelt de IB-er jaarlijks de Toets-kalender voor De Hoven op.

De toets-momenten liggen vast, waardoor een vergelijking mogelijk is met wat de kinderen zouden moeten kennen en kunnen. Zowel op het niveau van het kind, als van de groep en de school, kunnen hierdoor verantwoorde conclusies worden getrokken. De school beschikt over een geavanceerd computernetwerk, waardoor verwerking mogelijk is. De medewerkers voeren de toets uitslagen zelfstandig in en verwerken de resultaten. Aanvullend op het CITO-leerlingvolgsysteem volgen we kinderen ook met behulp van methode gebonden toetsen.

Na toetsing en observaties worden de verkregen gegevens verwerkt door de leerkracht. Indien nodig maakt de leerkracht een groepsanalyse (foutenanalyse) van de gemaakte toetsen. Twee keer per jaar (medio en eind van het schooljaar) maken de IB-ers een schoolanalyse (trendanalyse). Hierbij worden de doelen die de inspectie stelt meegenomen. De inspectie vergelijkt bij haar beoordeling de gemiddelde vaardigheidsscore van de groep met de norm voor de betreffende schoolgroep. Is de

gemiddelde score lager dan de norm, dan is het oordeel op de betreffende toets onvoldoende. Ligt de gemiddelde score op of boven de norm, dan is het oordeel voldoende.

Als school-specifiek doel willen we buiten de gemiddelde groepsscores kijken naar de verdeling van de scores op niveau I-V. Als doel stellen we, dat minimaal 20% van de leerlingen een I score haalt, 20% een II en maximaal 20% een III, IV of V score haalt. Bovenstaande analyse wordt in een bouwvergadering besproken, zodat we met het hele team kunnen kijken naar de uit te voeren actiepunten.

Tijdens de groepsbesprekingen, die drie keer per jaar plaatsvinden, worden de groepsoverzichten, groepsplannen en toetsen besproken. De groepsbesprekingen voor de groepen 1-8 zullen in september, begin februari en begin juni plaatsvinden. In de tussenliggende periodes worden groepsplannen opgesteld en uitgevoerd. De groepsplannen voor de groepen 3-8 die worden opgesteld, zijn gericht op: technisch lezen, begrijpend lezen, spelling en rekenen. Voor de groepen 1-2 wordt een plan opgesteld voor taal en rekenen.

Invoering nieuwe citotoetsen 3.0

De Citotoetsen 3.0 voor groep 4 zijn dit schooljaar (2016-2017) volledig geïmplementeerd. Deze toetsen zijn nu te vergelijken met de toets die de leerlingen in groep 3 hebben gehad. In groep 3 zijn de Citotoetsen 3.0 het vorige schooljaar (2015-2016) al ingevoerd. Deze toetsen worden inhoudelijk afgestemd op de referentieniveaus. Dit is het niveau wat kinderen aan het eind van groep 8 minimaal moeten behalen. Daarnaast sluiten ze beter aan bij het onderwijs aanbod en bij de leefwereld van de kinderen. De nieuwe norm is in deze toets opgenomen.

Voor kinderen die zich minder snel ontwikkelen dan leeftijdsgenoten, zijn extra toetsen aanwezig. Dit zijn de M/E toetsen. Deze kinderen worden dan getoetst op een niveau wat tussen de midden en eind toetsen in ligt. Hierdoor kunnen deze kinderen ook gebruik maken van de toetsen 3.0 en zijn er in principe geen aangepaste toetsen nodig. Op termijn zullen we overstappen op digitale citotoetsen 3.0. Het is nog onduidelijk wanneer Cito deze mogelijkheid heeft op de iPad. Het komende jaar zullen we deze toetsen ook nog op papier afnemen. Tijdsplanning invoeren citotoetsen 3.0:

2017-2018	groep 5	spelling, begrijpend lezen en rekenen
2018-2019	groep 6	spelling, begrijpend lezen en rekenen
2020-2021	groep 7	spelling, begrijpend lezen en rekenen
2021-2022	groep 8	spelling, begrijpend lezen en rekenen

1.4 School-ondersteuningsstructuur

Ieder teamlid heeft zijn eigen specifieke kwaliteiten. Bij de inzet van deze kwaliteiten zijn beleid, schoolbelang en schoolontwikkeling leidend, waarbij waar mogelijk natuurlijk wel rekening wordt gehouden met voorkeuren. Eén IB-er heeft de opleiding tot intern begeleider gevolgd en de andere IB-er heeft naast de opleiding tot intern begeleider ook de opleiding tot R(emedial)T(eacher) gevolgd.

Er werken 2 intern begeleiders bij ons op school. Een van de intern begeleiders is vooral gericht op de kinderen 0-6 jaar, de andere intern begeleider richt zich vooral op de kinderen 6-13 jaar. Vanuit de expertise van de intern begeleiders kan er in iedere groep een beroep worden gedaan op specifieke aspecten van de intern begeleider.

De taken zijn als volgt verdeeld:

Intern begeleider 0-6 jaar	Intern begeleider 6-13 jaar
----------------------------	-----------------------------

<ul style="list-style-type: none"> • Overleg met schoolondersteuner en orthopedagoog • Deelname wijkbijeenkomst • Observaties in groep 1-2 en opvanggroepen • Groepsbesprekingen en kind-besprekingen groep 1-2 en opvanggroepen • Hulp bij diagnose 0-6 • Hulp bij opstellen groepsplannen / ontwikkelingsplannen 1-2 • Voeren van oudergesprekken 0-6 jaar • Orthotheek • Meedenken en opstellen van beleid gericht op zorg (zorgplan) • Bijwerken leerlingvolgsysteem • Aanvraag arrangement • Onderhoud toets materiaal • Coachen medewerkers groep 1-2 en pedagogisch medewerkers. • Opstellen zorgkalender / toets kalender • Bewaken en invulling kwaliteit observatiemappen en dossiers • Jaarplanning maken • Trendanalyse maken groep 1-2 • Informatie opvragen over nieuwe leerlingen die vanuit een andere school instromen (groep 1-2) • Deelnemen aan overleg interne begeleiders en directie en mede uitvoeren van gemaakte afspraken • Netwerk IB • Bijwonen adviesteam • Op de hoogte blijven van nieuwe ontwikkelingen • Nieuwe ontwikkelingen op school initiëren 	<ul style="list-style-type: none"> • Overleg met schoolondersteuner en orthopedagoog • Deelname wijkbijeenkomst • Observaties in groep 3-8 • Groepsbesprekingen en kind-besprekingen in groep 3-8 • Hulp bij diagnose 3-8 • Hulp bij opstellen groepsplannen / ontwikkelingsplannen / ontwikkelingsprofielen en eigen leerlijnen 5-8 • Voeren van oudergesprekken 3-8 • Orthotheek • Meedenken en opstellen van beleid gericht op zorg (zorgplan) • Bijwerken leerlingvolgsysteem • Aanvraag arrangement • Onderhoud toets materiaal • Coachen medewerkers groep 3-8 • Opstellen zorgkalender / toets kalender • Bewaken en invulling kwaliteit observatiemappen en dossiers • Jaarplanning maken • Trendanalyse maken groep 3-8 • Informatie opvragen over nieuwe leerlingen die vanuit een andere school instromen (groep 3-8) • Deelnemen aan overleg interne begeleiders en directie en mede uitvoeren van gemaakte afspraken • Volgen van kinderen die uitgestroomd zijn naar SBO/SO • Netwerk IB • Bijwonen adviesteam • Ondersteunen leerkracht bij aanmelding leerlingen groep 8 V.O. • Volgen van leerlingen die uitgestroomd zijn naar V.O. • Op de hoogte blijven van nieuwe ontwikkelingen • Nieuwe ontwikkelingen op school initiëren
---	--

Coaching van leerkrachten door de intern begeleider betekent dat er in februari een groepsbezoek plaatsvindt bij alle leerkrachten. Hierbij wordt de kijkwijzer van ATO gehanteerd. De bevindingen worden besproken met de betreffende leerkracht. Wanneer er uit dit bezoek ontwikkelpunten komen die relevant zijn voor de manager, wordt hij of zij hierover geïnformeerd. Verder kunnen er tussentijds coaching gesprekken en observaties gepland worden met de leerkracht. Dit kan op wederzijdse aanvraag. We hebben twee interne contactpersonen binnen de school. De contactpersoon verzorgt als eerste opvang voor de klager en registreert de klacht. De contactpersoon geeft de

klager een overzicht van mogelijke vervolgstappen, zodat de klacht daar komt waar die weggenomen kan worden. Dat kan zijn: bij directie, de klachtencommissie en/of justitie. Ook wijst de contactpersoon de klager op de mogelijkheid om zich te laten ondersteunen door de externe vertrouwenspersoon in het behandelingsproces van klachten.

2. Gedragsregels en omgangsregels

2.1 LOE (Let Op Elkaar), voorheen: Positive Behavior Support (PBS)

Het team van De Hoven heeft in juni 2014 besloten om gebruik te gaan maken van de 'methodiek' Positive Behavior Support (PBS). Hiermee is het schooljaar 2014-2015 een beging gemaakt. De invoering van het traject duurt een aantal jaren. In de eerste periode is er voornamelijk georiënteerd en is er een aantal basisafspraken vastgelegd. Komende periode wordt de nieuwe huisstijl ingevoerd en wordt er een link gelegd met het Groepsplan Gerdag en ZIEN voor wat betreft de actiepunten.

In het schooljaar 2016-2017 is de naam PBS veranderd in LOE (Let op Elkaar). Deze naam vond het team beter passen op het kindcentrum.

LOE is kort gezegd een manier van met kinderen omgaan, waarbij de nadruk wordt gelegd op verwachtingen en het versterken van gewenst gedrag, i.p.v. op het corrigeren van ongewenst gedrag. LOE is een geïntegreerde methode voor het beheersen van gedrag op school- en groepsniveau en het ondersteunen van gewenst gedrag op individueel leerlingenniveau. De benadering is positief. Niet omdat ongewenst gedrag geen gevolgen mag hebben, maar omdat de focus van het werk van de leerkracht verschuift van het zien en bestraffen van ongewenst gedrag, naar het aanleren en zien van gewenst gedrag. LOE sluit aan bij de drie grondwaarden die het team van De Hoven onderschrijft, namelijk: verantwoordelijkheid, veiligheid en vertrouwen. We vinden het essentieel, dat kinderen, leerkrachten en ouders vanuit die drie grondwaarden benaderd worden op De Hoven.

Daartoe worden de waarden en gedragsverwachtingen geformuleerd en overal op school zichtbaar gemaakt. Via rollenspellen en de praktijk zullen deze aan de leerlingen onderwezen worden. Er moet blijvend op gelet en positieve feedback op gegeven worden. Leerkrachten moeten op één lijn zitten wat betreft de gedragsverwachtingen, zodat de kinderen weten wat er van hen verwacht wordt in de groep of in de algemene ruimtes binnen de school. Het is essentieel dat alle personeelsleden van de school het gewenste gedrag onderwijzen, aanmoedigen, waarderen en zelf in hun gedrag uitdragen.

Als de gedragsverwachtingen consequent positief bekrachtigd worden, worden ze door de leerlingen geïnternaliseerd, zo is de gedachte. Bekrachtiging moet echter met mate en zinvol worden ingezet, anders schiet het haar doel voorbij. De positieve contacten moeten proactief zijn en de aandacht vestigen op gewenst gedrag, waardoor zich dat waarschijnlijk vaker voor zal doen, terwijl het ongewenste gedrag afneemt.

Wanneer alle leerkrachten dezelfde gedragsverwachtingen hanteren, kun je die als school ook gemakkelijker overbrengen op de ouders. In gedachten gehouden moet worden dat het hoofddoel van praktisch alle ouders en leerkrachten is, om het kind in het leven zowel op sociaal gebied, als op het gebied van school succesvol te laten zijn. Als ouders en leerkrachten samenwerkende partners zijn, komt dit de ontwikkeling van het kind enorm ten goede. Leerlingen hebben optimale support nodig om op school succesvol te zijn, dus ouders als extra hulpbronnen toevoegen komt hen alleen maar ten goede. Hiernaar streeft De Hoven de komende jaren.

Er is een SEO (Sociaal Emotionele Betrokkenheid)-team opgestart, die het 'voorwerk' heeft gedaan / doet en die de brug vormt met het team en de ouders. In het schooljaar 2017-2018 wordt de huisstijl geïmplementeerd op De Hoven. Deze huisstijl is in 2016-2017 ontwikkeld. Loe en Loes zijn twee karakters die de positieve verwachtingen in beeld gaan brengen op De Hoven.

Om positief gedrag te stimuleren heeft het leerteam SEO schoolbreed een interventie ingezet. Kinderen kunnen parels verdienen ter stimulering van goed gedrag. Zowel in het onderwijs, als in de BSO is dit het afgelopen schooljaar ingezet. Hiervoor zijn checklists aanwezig, zodat medewerkers regelmatig kunnen checken of dat wat er afgesproken is, ook wordt uitgevoerd. Iedere medewerker is bekend met de kwaliteitskaart van LOE. Het turven van het voldoen aan de verwachtingen is overgedragen aan kinderen van groep 7 / 8. Daarnaast worden kinderen uit alle groepen ingezet op dinsdagen ingezet om het schoonmaakteam van De Hoven te assisteren, zodat zij zich beter bewust worden van hun

leefomgeving en daar meer verantwoordelijkheid voor gaan voelen. Deze interventies zullen ook het schooljaar 2017-2018 weer ingezet gaan worden.

LOE (PBS) sluit aan op de gedragsregels uit het gedragsprotocol dat reeds geldt op De Hoven, namelijk:

- Ik ken mijn grens en houd rekening met de grens van een ander
- Ik ben aanspreekbaar op mijn gedrag
- Ik ga netjes om met mijn omgeving en de materialen
- Ik waardeer en respecteer de inbreng van anderen.

Daar waar met de preventieve aanpak niet voldoende bereikt wordt, gelden de regels van het gedragsprotocol van De Hoven. Het protocol gedrag is op school in te zien bij de directie.

ZIEN

Leerkrachten brengen welbevinden en betrokkenheid in kaart door het afnemen van ZIEN. Deze manier van gegevens verzamelen geeft een goed beeld van wat er nodig is op groeps- en individueel niveau. Schooljaar 2016-2017 is het programma ZIEN beoordeeld op mogelijkheden door het leerteam SEO. De bevindingen waren positief en deze uitkomst is gepresenteerd aan de leerkrachten. Gedurende het Schooljaar (2017-2018) zal elke leerkracht, voorafgaand aan, en ten behoeve van de welbevindingsgesprekken, ZIEN bij alle leerlingen uit zijn/haar groep afnemen en aflezen.

Groepsplan Gedrag

Er is in 2016-2017 een Groepsplan Gedrag ontwikkeld. Dit plan wordt het schooljaar 2017-2018 geïmplementeerd en geborgd binnen het kindcentrum. In dit groepsplan gedrag gaat het vooral om *preventie*. Het plan omvat een aantal competenties (opgenomen vanuit ZIEN), waaraan planmatig aandacht moet worden besteed binnen de groepen door de leerkrachten. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om sociaal initiatief, sociale autonomie, inlevingsvermogen, impulsbeheersing en sociale flexibiliteit. Het leerteam LOE zal daarin het voortouw nemen en het proces begeleiden, samen met de IB-er.

3. Preventieve en lichte ondersteuning

Naar aanleiding van observaties, methode gebonden toetsen en/of Cito-toetsen besluit de leerkracht gedurende een bepaalde periode extra hulp te bieden aan de hele groep, een subgroep, of aan een individuele leerling. Wanneer de geplande hulp structureel moet plaatsvinden, beschrijft de leerkracht dit in het groepsplan of ontwikkelingsplan. Alle kinderen worden geclusterd in het groepsplan, waarbij de doelen en activiteiten worden beschreven. Een ontwikkelingsplan wordt alleen nog voor kinderen opgesteld die structureel laag blijven scoren bij de toetsen (score V) en weinig tot geen verandering doormaken. Deze kinderen zullen waarschijnlijk doorstromen naar niveau 3 van de zorg en zullen in de toekomst extra hulp nodig hebben. Uiteindelijk wordt voor deze kinderen een ontwikkelingsperspectief geschreven, dat verderop in dit zorgplan staat beschreven. Een individueel ontwikkelingsplan wordt met ouders bij de start en evaluatie besproken en ondertekend. Lopende ontwikkelingsplannen komen in de observatiemap op het leerplein en ze staan ook op de w-schijf onder 'leerlingenzorg 4-13/individuele plannen', zodat de intern begeleider de gegeven zorg kan volgen. Wanneer een individueel ontwikkelingsplan is afgesloten, wordt dit ondertekende plan door de leerkracht in het dossier van het kind gedaan bij de administratie en in ParnasSys opgeslagen. Als er een groepsplan gemaakt is, wordt dit plan toegelicht in een gesprek met de ouders. Groepsplannen worden opgeslagen op de w-schijf onder 'plannen/groepsplannen' en voor het lopende jaar bewaard in de observatiemap. Het groeps- of ontwikkelingsplan wordt uitgevoerd door de medewerkers van het leerplein waar het kind zit. Wij vinden het belangrijk dat de extra aandacht zoveel mogelijk in de groep wordt geboden. Bij het opstellen van een groeps- of ontwikkelingsplan kan de leerkracht ondersteuning vragen aan de IB-er. Ook kinderen die extra uitgedaagd moeten worden krijgen onderwijs op maat. Ook dit staat beschreven in een groeps- of individueel ontwikkelingsplan.

3.1 Het aanvragen van onderzoeken of externe hulp

Soms is expertise van een externe nodig om de behoeften van kinderen (zowel de bevorderende, als de belemmerende factoren) goed in beeld te brengen. Dan wordt er contact opgenomen met de schoolondersteuner van De Meierij, om in kaart te brengen welke specialistische (didactische, sociaal-emotionele) ondersteuning nodig is. Ouders zijn in een eerder stadium al op de hoogte van de ondersteuningsbehoeften van school met betrekking tot hun kind. Dat is de verantwoordelijkheid van de groepsleerkracht.

Als de zorg voor kinderen meer gericht is op de thuissituatie, of op de sociaal-emotionele ontwikkeling van een kind, wordt dit binnen het zorgteam besproken, nadat er toestemming gegeven is door ouders. Het kind kan dan eventueel aangemeld worden bij het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), of bij de schoolarts. De orthopedagoog van de Meierij kan hier ook bij betrokken worden. Ouders moeten hiervan door de groepsleerkracht op de hoogte worden gebracht en de leerkracht maakt in ParnasSys een notitie. Vanuit het CJG en de schoolarts kan advies worden gegeven voor een onderzoek, of hulp bij Bureau Jeugdzorg. Ouders worden hierbij zoveel mogelijk betrokken en zullen eventueel met behulp van het CJG of de huisarts de aanmelding kunnen doen.

Het kan nodig zijn om meer gegevens te verkrijgen via een onderzoek. De orthopedagoog kan een onderzoek afnemen en advies uitbrengen en eventueel doorverwijzen. Dit gebeurt altijd in overleg met ouders, intern begeleider en de groepsleerkracht.

Het is ook mogelijk dat er gespecialiseerde hulp van buitenaf noodzakelijk is, of een verwijzing naar een school voor speciaal onderwijs. De aanvraag voor PAB (preventieve ambulante begeleiding) verloopt via de intern begeleider. PAB is een kort durende begeleiding van een gespecialiseerde leerkracht uit het speciaal onderwijs. Deze leerkracht kan adviezen geven over hoe de groepsleerkracht haar/zijn onderwijs zo goed mogelijk kan afstemmen op de betreffende leerling.

Verder maken we als school gebruik van de expertise van professionals. Er kan blijken dat uitgebreider en/of diepgaander onderzoek nodig is, om de behoeften van kinderen beter in beeld te krijgen. Dit besluit wordt samen met de schoolondersteuner en de orthopedagoog vanuit de wijk en samen met de IB-er van De Hoven genomen.

Een kind of gezin kan ook besproken worden in het zorgteam. Doel hiervan is de ontwikkeling van een gezin te bespreken en passende hulp te bieden, waarbij diverse

betrokkenen met elkaar overleggen. Bij dit overleg zijn de maatschappelijk werker en jeugdverpleegkundige aanwezig.

Als onze hulpvraag meer gericht is op een leerling met specifieke taalproblemen, motorische problemen of gedragsmatige problemen, kunnen we de expertise vanuit het samenwerkingsverband of ambulante begeleiders inzetten. D.m.v. gesprekken en observaties kunnen we advies krijgen over de begeleiding van een kind bij ons op school.

3.2 Eigen leerlijn/ontwikkelingsperspectief

Als we ons onderwijs goed willen afstemmen op de behoeften van kinderen, kan het voorkomen dat het onderwijs dat we in de groepen aanbieden onvoldoende toereikend is voor een leerling. Om kinderen dan toch binnen onze school te helpen, kunnen we een kind een eigen leerlijn laten volgen. Kinderen kunnen hierbij voor een aantal vakken, of over de gehele lijn, de einddoelen voor groep 8 niet halen. Deze kinderen stromen uit naar een voortgezet onderwijs met LWOO of praktijkonderwijs. Ten eerste wordt er door de IB-er in samenwerking met de groepsleerkracht een ontwikkelingsperspectief opgesteld. Hierin staat beschreven welke verwachte (tussen)doelen, leerrendementen en uitstroomniveau het kind zal behalen. De Cito-gegevens kunnen hierin meegenomen worden. De orthopedagoog wordt gevraagd mee te kijken naar de leerrendementen en gestelde doelen. Hierna wordt in de individuele leerlijn de invulling van de leerinhoud omschreven. De tussendoelen worden twee keer per jaar geëvalueerd (in de periode van de groepsbesprekingen) en bijgesteld. Ouders worden vanaf het begin betrokken bij dit proces en er wordt ouders gevraagd dit OPP te ondertekenen. Pas vanaf groep 5 kan overgegaan worden op een OPP/eigen leerlijn.

Alle volgende criteria worden meegenomen in het ondersteuningsteam bij een overgang naar een eigen leerlijn zijn:

- Er is sprake van een stagnatie in de ontwikkeling van een leerling
- Er is een achterstand van een jaar of meer vastgesteld door middel van methode gebonden toetsen en genormeerde toetsen, op één of meerdere leergebieden (lezen, rekenen, taal, spellen, schrijven). (Een leerling behaalt maximaal het eindniveau van groep 7)
- Het verwachte uitstroomniveau is LWOO, VSO of Praktijkonderwijs
- Er is gedurende de periode van minstens één jaar geprobeerd het niveau van de betreffende leerling op het groepsgemiddelde te krijgen en dit is aantoonbaar vastgelegd in handelingsplannen
- De leermogelijkheden zijn door de school in kaart gebracht of er heeft een capaciteitenonderzoek plaatsgevonden door een erkend orthopedagoog, of psycholoog die gespecialiseerd is in leerstoornissen
- De betreffende leerling ervaart problemen op sociaal-emotioneel gebied als gevolg van de stagnaties van het leerproces, vastgesteld door afname van SVL of andere vragenlijst
- De ouders zijn op de hoogte gebracht door middel van oudergesprekken en gaan akkoord met het te volgen traject en de lagere uitstroom aan het eind van de basisschoolperiode en zij ondertekenen hiervoor 'het ontwikkelingsplan individuele leerlijn' voor akkoord.

Als kinderen overgaan op een eigen leerlijn gebruiken we daarvoor het formulier 'Ontwikkelingsperspectief' van ons samenwerkingsverband De Meerij.

Het kan binnen de reguliere methode voorkomen dat een leerling voor een bepaald vak op een ander niveau werkt. De leerling kan dan met een andere groep dit vak volgen. Dit kan zowel een groep hoger, als een groep lager zijn. Ook dit wordt met de ouders besproken en overlegd.

4. Extra ondersteuning: ondersteuningsarrangementen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften

Op De Hoven zijn wij van mening, dat we kinderen een goede plek kunnen bieden. We streven er naar de ondersteuning voor de leerlingen, onder wie mogelijk ook leerlingen met een beperking, op een verantwoorde wijze gestalte te geven. In principe zijn alle leerlingen welkom op onze school. Het kan echter voorkomen dat een kind een bepaald soort ondersteuning of voorziening nodig heeft, waarvan wij vinden dat wij die niet, of onvoldoende kunnen bieden. In dat geval zullen we zorgvuldig afwegen wat goed is voor het kind en wat wij wel en niet kunnen waarmaken. Het is heel belangrijk dat wij vooraf een goed beeld krijgen van het kind (zie hiervoor de aanmeldingsprocedure van De Meierij). Hieronder wordt beschreven welke extra mogelijkheden we op dit moment hebben. Alle extra hulp wordt zoveel mogelijk ingezet door de medewerkers van het leerplein waar het kind zit.

Het kan helaas wel eens voorkomen, dat we op De Hoven een leerling niet de zorg en aandacht kunnen geven, die dat kind nodig heeft. Na extra ondersteuning (groepsplannen, individueel ontwikkelingsplan, een arrangement) is dan bij deze leerling gebleken, dat we ons onderwijs onvoldoende kunnen afstemmen op hem/haar. De leerling ontwikkelt zich onvoldoende, of het welbevinden van het kind komt in het gedrang. Samen met ouders wordt dan besproken of een aanmelding voor het SBO, of een andere basisschool misschien beter is. De leerling is dan al uitvoerig besproken door de schoolondersteuner, orthopedagoog, IB-er en ouders. Wanneer de leerling voldoet aan de criteria, wordt er een toelaatbaarheidsverklaring afgegeven.

4.1 Leer- en ontwikkelingsondersteuning

Onder kinderen die behoefte hebben aan leer- en ontwikkelingsondersteuning, verstaan we kinderen die bijvoorbeeld lage, of juist hoge capaciteiten hebben, kinderen met dyslexie of dyscalculie, of kinderen met een taalstoornis.

Wat betreft de kinderen met lage capaciteiten zijn we gestart met het werken met ontwikkelingsperspectief en eigen leerlijnen. Samen met de IB-er, eventueel in overleg met de orthopedagoog vanuit de wijk, stelt de leerkracht het ontwikkelingsperspectief op. Aandachtspunt hierbij is het goed evalueren van deze leerlijn en het voortzetten ervan bij de overgang naar een volgende groep. Het welbevinden en de leerontwikkeling van deze kinderen wordt nauwgezet gevolgd, om te kijken of het werken met een eigen leerlijn de beste optie blijft. Dit wordt met ouders gecommuniceerd. Voor de medewerkers is echter maar een beperkt aantal kinderen met een eigen leerlijn in een klas werkbaar.

Protocol meerbegaafdheid

Voor kinderen met hoge capaciteiten hebben, is er dit schooljaar een protocol voor (meer)begaafde kinderen opgesteld. Dit protocol is echter vooral een theoretisch onderbouwd document. Momenteel wordt er een meer praktische uitwerking voor de theorie van het protocol uitgedacht. Dit protocol zal daarom daadwerkelijk in werking treden gedurende het schooljaar 2017-2018.

We werken tot op heden vooral vanuit het indikken van leerstof en met verrijkings- en verdiepingswerk. Hierbij worden materialen vanuit de methode en de orthotheek ingezet.

Protocol dyslexie

Voor kinderen met dyslexie volgen we het Protocol dyslexie. Vanuit de verzekering kunnen ouders samen met de school op een bepaald moment een onderzoek via de verzekering aanvragen. Mocht er dan bij een kind enkelvoudige dyslexie worden geconstateerd, dan is er de mogelijkheid om vanuit de verzekering een behandeling te krijgen door een dyslexiebehandelaar. Deze behandeling kan op school plaatsvinden; de dyslexiespecialist komt dan naar de school toe. Er wordt dan wel verwacht dat dit kind zowel thuis als op school nog extra oefening krijgt in het leesproces.

In Nederland wordt de volgende definitie voor dyslexie gehanteerd:

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau (stichting Dyslexie Nederland, 2008).

Uitgaande van de gegeven definitie kan dyslexie op zijn vroegst eind groep 3 worden vastgesteld, nadat een leerling daadwerkelijk leesonderwijs en aanvullend daarop een half jaar intensieve leesbegeleiding heeft gehad. Kinderen waarbij een vermoeden van dyslexie bestaat, kunnen soms al wel in de kleuterperiode gesignaleerd worden, zeker als er dyslexie in de familie voorkomt.

Onderzoek heeft aangetoond dat kleuters met een risico voor leesproblemen of dyslexie, die in de kleuterperiode gerichte hulp hebben gekregen op het gebied van letterkennis en fonologische vaardigheden, in groep 3 een betere start maken met leren lezen. De hulp in de kleutergroepen is dus voornamelijk preventief bedoeld, als voorbereiding op het leren lezen. Deze begeleiding kan in groep 3 worden voortgezet.

Het dyslexieprotocol van De Hoven is in het schooljaar 2016-2017 voor de midden- en bovenbouw opnieuw bekeken en waar nodig, aangepast. Er is vooral gelet op de aanpak tot nu toe en hoe deze aanpak zich verhoudt tot het dyslexieprotocol.

Voor de onderbouw is een nieuw, eigen dyslexieprotocol vastgesteld. Dit protocol zal in het schooljaar 2017-2018 worden geïmplementeerd.

Het leerteam 'taal en lezen' wordt hierin meegenomen en zal (mede) zorg dragen voor toepassing van het protocol en borging.

In bijlage 10 van dit zorgplan is het 'Stappenplan route voor diagnostiek dyslexie' toegevoegd, met daarin een hyperlink naar het volledige protocol Dyslexie.

Protocol dyscalculie

Het dyscalculieprotocol is geschreven. Dit protocol wordt in het schooljaar 2017-2018 geïmplementeerd. Samen met het rekenleerteam wordt hiervoor een tijdsplan uitgezet. In 2016-2017 is er nog niets structureel uitgezet wat betreft kinderen die mogelijk dyscalculie hebben.

4.2 Fysiek medische ondersteuning

De Hoven ligt voor een deel op de begane grond en is met een rolstoel goed begaanbaar. De eerste verdieping is met de lift te bereiken en ook die verdieping is met een rolstoel goed begaanbaar. Er is een invalidentoilet aanwezig. Wij hebben echter geen extra personeel dat met kinderen naar het toilet kan gaan. Er is niemand bevoegd tot medisch handelen.

Voor kinderen met slecht zicht zijn er mogelijkheden om een verstelbaar tafelblad te gebruiken. Deze kinderen kunnen een plaats vooraan op het leerplein krijgen. Ook hierbij geldt dat we bij elk kind kijken wat onze mogelijkheden voor ondersteuning zijn.

4.3 Sociaal-emotioneel en gedragsondersteuning

We hebben door de jaren heen ervaring en expertise opgedaan met kinderen die ondersteuning nodig hebben op sociaal-emotioneel en gedragsgebied. Zo hebben we diverse kinderen met een vorm van autisme of ADHD begeleid, waarbij we ondersteuning hebben gekregen van een ambulant begeleider (AB-er) of van een orthopedagoog. Het belangrijkste voor deze kinderen is het bieden van structuur en rust in de groep. Daarbij is het voor sommige van deze kinderen lastig dat we met open leerpleinen werken, waarbij meerdere niveaus van instructie in een groep worden gegeven. De ondersteuning die deze kinderen krijgen, vindt plaats in de eigen groep. We hebben diverse materialen ter ondersteuning, zoals spelletjes op sociaal-emotioneel gebied en de mappen 'Handleiding voor jezelf'. Er wordt gekeken naar een prikkelarme plaats om te werken in de groep en er kan gewerkt worden met pictogrammen. Van belang hierbij vinden we, dat wij het welbevinden van de beperkte leerling en de andere leerlingen in de groep goed te volgen.

5. Evaluatie van de zorg

Evaluëren is een proces van informatie verwerven, dat gebruikt wordt om een oordeel te vormen op basis waarvan (voortgang)beslissingen genomen worden. Bij de evaluatie van de zorg maken we onderscheid tussen een kwantitatieve en kwalitatieve evaluatie.

De kwantitatieve of product evaluatie gaat o.a. om:

- het aantal leerlingen dat extra zorg krijgt;
- het aantal leerlingen dat onderzocht is;
- het aantal leerlingen dat een bouw verlengt of versnelt;
- het aantal leerlingen dat naar het speciaal onderwijs is verwezen;
- de tijd die is gereserveerd voor interne coördinatie en ondersteuning.

Kwantitatief is voor ons ook het aangeven van de vooruitgang bij leerlingen, die extra begeleid zijn. Dit gebeurt vooral op basis van de gegevens uit het leerlingvolgsysteem. Aan het einde van het schooljaar evalueert de IB-er het zorgsysteem (zowel kwantitatief als kwalitatief) tijdens groepsbesprekingen met de leerkrachten en daarna met het team tijdens het analyseren van toets gegevens. De directeur voert ook functioneringsgesprekken, waarin enkele aspecten aan bod kunnen komen.

De kwalitatieve evaluatie is moeilijker zichtbaar te maken. Er wordt een oordeel uitgesproken over bepaalde bevindingen of activiteiten. Er moet dan dus sprake zijn van een bepaalde standaard of criterium. Bij deze evaluatie gaan we uit van gegevens, die verkregen worden door:

- na te gaan of de door ons gestelde doelen bereikt zijn (hierbij kan gebruik worden gemaakt van verschillende objectieve instrumenten zoals CITO toetsen, ZIEN, POM);
- het houden van een tevredenheidsmeting, d.m.v. het afnemen van de POM bij ouders;
- het houden van functioneringsgesprekken/ ontwikkelingsgesprekken.

Bij het beschrijven van de inhoud en de procedures m.b.t. de evaluatie laten we ons leiden door de structuur van het zorgverbredingsdocument.

De evaluatie binnen het zorgsysteem van De Hoven spitst zich toe op de volgende onderdelen:

1. de organisatie en inhoud van de zorg op groepsniveau;
2. de organisatie en inhoud van de zorg op schoolniveau;
3. professionaliteit van de individuele leraren;
4. de organisatie en inhoud van de zorg op samenwerkingsverband W(eer)S(amen)N(aar)S(school).

De inhoud van de evaluatie

Ad 1. de inhoud van de zorg op groepsniveau

Het accent ligt hier op het uitvoeren van de zorgverbredingscyclus: van signaleren tot en met evaluatie van het uitvoeren van het ontwikkelingsplan. Vragen die gesteld worden zijn:

- voldoet het leerlingvolgsysteem aan de gestelde inhoudelijke eisen? Hoe verloopt de registratie?
- voldoen de gebruikte signalerings-, diagnose- en observatiemiddelen?
- kan in voldoende mate gebruik worden gemaakt van specifieke methode gebonden hulpmiddelen?
- kan er beschikt worden over voldoende additionele materialen (o.a. orthotheek-materialen)?
- hoe verloopt de organisatie (klassenmanagement) van de extra zorg, die wordt gegeven?
- hoe verlopen de contacten tussen de IB-er en de leraar en hoe wordt de ondersteuning van de IB-er ervaren?
- hoeveel leerlingen hebben specifieke hulp gekregen en wat is de opbrengst ervan geweest? hoe zijn de contacten met ouders verlopen?

Ad 2. de inhoud van de zorg op schoolniveau

Bij deze evaluatie gaat het om: wat zijn de sterke/zwakke kanten, hoe verlopen de gemaakte afspraken, hoe functioneren de gebruikte methoden/middelen, in hoeverre worden/zijn de doelen bereikt, wat is de kwaliteit van de totale zorg op onze school (effect/rendement)?

Evaluatie op schoolniveau richt zich onder meer op de volgende aspecten:

- uitvoering van de zorgverbredingscyclus
- voldoet het leerlingvolgsysteem aan de gestelde inhoudelijke eisen? Hoe verloopt de registratie?
- lange termijnevaluatie binnen het leerlingvolgsysteem?
- taakuitvoering van de IB-er
- taakuitvoering van de directie binnen de zorg
- hoe verloopt de collegiale consultatie?
- de professionaliteit van het hele team: wat is de opbrengst geweest van gezamenlijke activiteiten in het kader van vergroten van deskundigheid op het gebied van zorg en het schoolverbeterplan?
- hoe wordt het pedagogisch klimaat ervaren?
- hoeveel leerlingen hebben extra zorg gehad?
- hoeveel leerlingen zijn verwezen?
- gebruik en aanwezigheid van orthotheek-materialen
- hoe verlopen de afspraken met en ondersteuning van de externe instanties?

Ad 3. professionaliteit van de individuele leraren

De evaluatie richt zich op:

- de wijze waarop men in staat is om extra zorg en hulp te geven binnen de groep
- hoe zijn gevolgde (externe) cursussen en/of trainingen verlopen?
- wat is de opbrengst van gevolgde cursussen en/of trainingen?
- Was het budget toereikend?

Ad 4. de organisatie en inhoud van de zorg op samenwerkingsverband (De Meierij)

Er wordt gekeken of de gestelde doelen van het schooljaar bereikt zijn.

De organisatie van de evaluatie

De verantwoordelijkheid voor de organisatie en uitvoering van de evaluatie ligt bij de directie. Zij kan hierbij ondersteund worden door een externe begeleider.

Evaluatie op groepsniveau richt zich onder meer op de volgende aspecten:

- leerlingenbespreking: de directie overlegt drie keer per schooljaar met de IB-er en bespreekt leerlingen, die extra zorg en hulp krijgen
- knelpuntenbespreking: de directie overlegt drie keer per schooljaar met de IB-er op basis van ervaren knelpunten bij diens taakuitvoering
- klassenbezoeken en functioneringsgesprekken: de directie bespreekt de opgedane indrukken tijdens de klassenbezoeken met de leraren. Tevens vormen de genoemde punten bij de inhoud van de evaluatie, zoals hierboven genoemd, onderwerp van gesprek binnen de functioneringsgesprekken/ontwikkelingsgesprekken
- de directie neemt de rapportgegevens van alle leerlingen uit alle groepen door en bespreekt deze indien nodig met de groepsleerkrachten
- de groep overstijgende knelpunten worden door de directie binnen het team ingebracht
- de IB-er inventariseert knelpunten t.a.v. het leerlingvolgsysteem, de organisatie in de groepen en het orthotheek gebruik

Evaluatie op schoolniveau:

Deze evaluatie kent twee onderdelen.

Tijdens het eerste deel wordt aan de hand van de gegevens uit het leerlingvolgsysteem geëvalueerd. Tevens worden eventuele knelpunten uit de evaluatie op groepsniveau besproken.

In het tweede deel worden de overige inhoudelijke zaken, zoals hierboven genoemd, aan de orde gesteld.

Aan het einde van de evaluatie worden afspraken gemaakt ten aanzien van bijstellingen van: beleid, werkvormen, afspraken en procedures, methoden en overige middelen. Deze worden in het zorgverbredingsdocument en/of ontwikkelingsplan van De Hoven opgenomen.

Bijlage 1   Procedures en afspraken

Activiteitenkalender

September:	Tijdens de voorbereidingsdagen: a. overdracht leerlingen naar de volgende groep b. aan de hand van de verzamelde gegevens (groepsoverzichten, vorige groepsplannen, toetsen) benoemen van specifieke onderwijsbehoeften van leerlingen, clusteren van leerlingen, opstellen groepsplan 1 Opslaan op de w schijf in de map plannen (uiterlijk in week 2 van het schooljaar) .
September/ Oktober:	Bespreken groepsplannen en sociaal/emotioneel welbevinden van de groep met IB-er. Verplicht gesprek groep 1 en 3 t/m 8 met ouders en kind.
November	afname leestoetsen DMT/AVI voor leerlingen met IV en V score op Technisch lezen in juni van het voorgaande schooljaar. Portfolio mee in groep 2 met een verplicht competentiegesprek met ouders en kind
December:	-
Januari:	Afname Cito-toetsen (zie toets kalender).
Februari:	groepsobservatie aan de hand van de kijkwijzer van ATO door de IB-er Cito-rendementsbesprekingen (leerkrachten per bouw, IB-er). Evalueren groepsplan 1 en opstellen groepsplan 2. Dit wordt besproken met IB-er tijdens groepsbespreking). Portfolio mee in de groepen 1 en 3 t/m 8 met een verplicht competentiegesprek met ouders en kind.
Maart:	Afname leestoetsen DMT/AVI voor leerlingen met een IV en V score op Technisch Lezen (januari). 'Zien' invullen, analyseren, interventie.
April:	Afname IEP (eindtoets) groep 8
Mei:	Afname Cito-toetsen (zie toets kalender).
Juni/ Juli:	Cito-rendement besprekingen (bouw, IB-er) Evalueren groepsplan 2. Overdracht zorgleerlingen (leerkrachten) naar nieuwe groep. Portfolio 2 mee groep 0 t/m 7 Competentiegesprek groep 2 met ouders en kind

Activiteiten rond de groepsplannen

Twee keer per jaar (in augustus en in februari) worden voor de vakgebieden: technisch lezen, begrijpend lezen, rekenen, taal, spellings-groepsplannen gemaakt door de leerkracht.

Ook het groepsoverzicht wordt ingevuld, waarin gegevens uit observaties en de onderwijsbehoefte van leerlingen omschreven worden.

In het groepsplan worden de namen van de leerlingen, de doelen voor een bepaalde periode, de inhoud, de aanpak, de organisatie, de te gebruiken materialen en de evaluatie omschreven. Deze planning van de leerstof wordt ook gebruikt bij het maken van het contract. De groepsplannen worden met de IB-er besproken.

Aan het eind van iedere periode worden de groepsplannen geëvalueerd op basis van gegevens van de methode gebonden en onafhankelijke toetsen, observaties en gesprekken met leerlingen. Deze evaluatie dient als input voor het nieuwe groepsplan. (Zie bijlage 4: schema groepsplannen).

Activiteiten rond de individuele ontwikkelingsplannen

Een ontwikkelingsplan omvat het geheel van schriftelijk vastgelegde, concrete richtlijnen voor het onderwijs aan één of meer leerlingen op basis van informatie over specifieke pedagogisch-didactische behoeften van deze leerling of leerlingen. Daarmee beoogt De Hoven bepaalde leer- en opvoedingsdoelen te bereiken.

Activiteiten rond de CITO toetsen

De IB-er informeert de leerkrachten tijdig (december en mei) over de afname van de Cito- toetsen van het LOVS. De toetsen worden in principe afgenomen volgens de toets kalender.

Na afname en scoring volgt een rendement bespreking met alle leerkrachten van een unit en de zorgspecialist (januari). (Zie ook bijlage: Protocol Afname Cito-toetsen).

De bovenbouw ib-er informeert de betreffende leerkrachten ook tijdig over de afname van de IEP (eindtoets) basisonderwijs (april).

Bijlage 2 5 niveaus van zorg

Niveau	Omschrijving
1. algemene zorg	Het kind krijgt zorg binnen de groep. De leerkracht biedt onderwijs op maat, gebruik makend van de mogelijkheden die reguliere middelen, methodieken en activiteiten bieden. De leerkracht beslist zelf of er aanpassingen in het programma nodig zijn en hoe deze het beste uitgevoerd kunnen worden. De leerkracht kan hiervoor consultatief zijn collega's raadplegen en daarnaast de coördinatoren op een specifiek gebied (bijv. taal).
2. extra zorg	Interne leerlingenzorg. Na overleg tussen leerkracht en intern begeleider wordt als onderdeel van de groepsplanning extra zorg geboden door medewerkers van de basisschool (leerkracht, RT-er, binnen of buiten de groep). De zorg van alleen de leraar (zoals in niveau 1) is niet voldoende. De benodigde gegevens worden door de school zelf verzameld en bieden voldoende basis voor handelingsgerichte interventies.
3. speciale zorg	Externe leerlingenzorg. Een medewerker van de basisschool (leraar, IB-er) voert overleg met een buitenschoolse hulpverlener (OBD, Ambulante diensten, BJZ, SMW, ZAT) om handelingsgerichte adviezen te krijgen. Deze adviezen worden beoordeeld, in een handelingsplan vertaald en uitgevoerd door medewerkers van de school. Om de haalbaarheid en wenselijkheid van activiteiten te kunnen inschatten kan de buitenschoolse hulpverlener onderzoek uitvoeren. Het handelingsplan wordt expliciet gecommuniceerd met ouders
4a. speciale zorg met externen	Het betreft hier de inzet van externe expertise op school in de vorm van (preventieve) ambulante begeleiding. Deze wordt toegekend door externe commissie (PCL of CVI). Dit betekent dat kinderen met een rugzakje ook in dit niveau worden ondergebracht
4b. speciale zorg buiten school	Het betreft hier de inzet van externe expertise buiten de school welke via de AWBZ of zorgverzekeraar via de huisarts ingezet wordt zoals: logopedie, caesartherapie, ergotherapie etc. (deze zorg valt buiten de verantwoordelijkheid van de school)
5. zeer speciale zorg	Het kind is geplaatst op een school voor SBO of een SO

Bijlage 3 Groepsplan en ontwikkelingsplan

Wat verstaan we eronder?

We maken een onderscheid tussen een individueel ontwikkelingsplan en een groepsplan. We stellen in eerste instantie alleen groepsplannen op. Een groepsplan is een middel om tegemoet te komen aan verschillende onderwijsbehoeften binnen een heterogene groep. Er kan gekozen worden voor een convergent. Er is dan sprake van een groep die bij elkaar gehouden wordt. Of er kan gewerkt worden met een plan wat divergent is. De niveaus van de kinderen lopen dusdanig uit elkaar, dat ze niet meer bij elkaar gehouden kunnen worden. Wanneer een leerling meer ondersteuning nodig heeft, kan er een individueel plan opgesteld worden.

Afspraken: wie voert wat uit en ondersteuningsafspraken

Na de signalerings- en/of de diagnosefase worden de verkregen gegevens geïnterpreteerd.

Op basis van deze gegevens wordt het volgende aangegeven:

- conclusies op basis van signalen, conclusies uit observaties, onderzoek en procesanalyse
- algemene uitgangspunten voor extra hulp en ondersteuning
- welke doelen met de extra zorg/hulp bereikt zouden moeten worden en aanduiding van wanneer (evaluatie)
- welke aanpak naar inhoud en proces gehanteerd zou moeten worden (pedagogisch/didactisch/leerstofinhoud/activiteiten/werkvormen)
- welke middelen en materialen gebruikt moeten worden (orthotheek)
- de betrokkenheid van anderen dan leerling en leraar (ouders, IB-er, RT-er, een collega, Passage)
- wanneer met de ouders wordt overlegd

Alle leerlingen met een ontwikkelingsplan worden besproken met de ouders. Ouders zijn zo op de hoogte van de extra zorg voor hun kind.

Indien de leerling is ingebracht in een leerlingenbespreking, worden deze gegevens ook meegenomen. Bovenstaande zaken worden uitgewerkt in een groeps- of individueel plan.

Afhankelijk van het probleem zal dit een meer of minder uitgebreid plan zijn. Bij het opstellen van een ontwikkelingsplan kan hulp worden gevraagd aan de IB-er.

Uitvoering

Uitgangspunt is, dat het ontwikkelingsplan zoveel mogelijk wordt uitgevoerd in de groep door de medewerkers. Eventuele hulp buiten de groep vindt altijd plaats onder verantwoordelijkheid van de groepsleerkracht. Leerlingen die op verzoek van ouders buiten de school in aanmerking komen voor RT, moeten dit na schooltijd laten plaats vinden, tenzij er grondige redenen zijn dat een leerling dit onder schooltijd nodig heeft. Een onderzoek van een orthopedagoog of psycholoog moet dan wel het belang van deze extra RT buiten de school aangeven. Ouders kunnen toestemming vragen aan de directie of IB-er. Dit gaat altijd in overleg met de groepsleerkracht. Ouders zijn zelf verantwoordelijk voor de lesstof die het kind dan onder schooltijd mist. Vandaar dat wij zelf adviseren om eventuele extra RT na schooltijd te laten plaatsvinden.

Bij de bespreking van de uitvoering van het ontwikkelingsplan wordt nagegaan op welke wijze het individuele ontwikkelingsplan (voor zover dat is aangegeven binnen dit plan) in de groep kan worden uitgevoerd (klassenmanagement).

Hierbij speelt naast de aanpak en werkwijze vooral ook een rol hoe de uitvoering van de activiteiten in de groep(s)organisatie plaatsvinden. Met andere woorden op welke wijze kan het (de) individuele (individuele) plan(en) in de alledaagse groepspraktijk worden uitgevoerd, waardoor de leraar in staat is om de extra hulp te daadwerkelijk te verlenen.

Van belang hierbij zijn onder andere:

- hoe vaak en op welke dagen er extra hulp kan worden geboden
- wat het meest geschikte moment is om extra hulp/ondersteuning te bieden op basis van de gekozen werkwijze en materialen;

Om een ontwikkelingsplan goed uit te kunnen voeren, is het van belang om niet te veel ontwikkelingsplannen tegelijkertijd in een groep te hebben. Dit wordt een te grote belasting voor de medewerkers. Daarom hebben wij op De Hoven afgesproken, dat per periode van 6 weken een medewerker hoogstens 3 ontwikkelingsplannen uitvoert naast de groepsplannen voor rekenen en lezen. Per periode kunnen er verschillende kinderen aan bod komen, zodat wel alle kinderen met extra zorg deze ook daadwerkelijk kunnen krijgen. Hiermee hopen wij de kwaliteit van de ontwikkelingsplannen te kunnen handhaven en de druk bij de leerkrachten niet te hoog te maken.

Evaluatie

Na een vastgestelde periode wordt het werken met het groeps- en ontwikkelingsplan geëvalueerd. Evaluatie kan inhouden: het bijstellen van het ontwikkelingsplan, het voortzetten, het opstellen van een nieuw plan of het beëindigen van de extra hulp.

Indien de extra hulp wordt beëindigd en de gewenste streefdoelen van het groeps- of individuele ontwikkelingsplan niet bereikt zijn, wordt nagegaan welke andere hulp deze leerling nodig heeft. Hierover wordt overleg gevoerd met de IB-er. Het is mogelijk dat er een extra onderzoek wordt gedaan en/of dat er besloten wordt om de leerling te verwijzen naar een andere vorm van onderwijs. In dit geval wordt, na overleg met en toestemming van de ouders, de leerling aangemeld bij de Regionale Verwijzing Commissie (Permanente Commissie Leerlingenzorg). Tevens kan de leerling ingebracht worden tijdens een leerlingenbespreking.

Bijlage 4   Format groepsoverzicht

Vaarsamen/Sigalees		Begrijpen/Analysees						
Schooljaar 2016-2017		Gegevens vanuit observatie, volgsysteem, gesprekken:		Onderwijsbehoeften van het kind				
Groep:		wat kinders, ouders, collega's, informatie over het leerproces (wat kan het kind wel/niet), concentratie, werkloosheid, motivatie, taakspan, sociale vaardigheden, reactie van het kind op uitdaging, etc.		Algemene onderwijsbehoeften bij dit kind: hoort dit kind het beste? 'Wat heeft dit kind nodig om zich te kunnen ontwikkelen?' 'Wat zorgt ervoor dat dit kind zich comfortabel voelt, dat zijn belangertoe doet en dat het kind erbij hoort en zich gemandvoerd roelt?' 'Wat heeft dit kind nodig wat betreft zijn leerstijl, zelfbedid of "algemene vaardigheden"?				
Leerkracht(en):				Specifieke onderwijsbehoeften: welke leerstijl bij dit kinders die te weten profecties van het schooltoestel in de groep; waarbij je gericht doelen en/of specifieke vaardigheden voor begeleiding hebt: 1. 'Welke doelen bijstijl je voor het kind? (methodische, specifieke en/of vaardigheden doelen) 2. 'Wat heeft dit kind nodig om deze doelen te kunnen bereiken? Denk van strategie, opdrachten, motivatie, materialen, taken, heroverweging, feedback, groepsgesprek, leerkracht en/of ouders.				
Namen kinders:	Toetsen:	Stimulerend	Belemmerend (risicovol)	Algemene onderwijsbehoefte	Specifieke onderwijsbeh. geletterdheid/technisch en begrijpend lezen	Specifieke onderwijsbeh. cijferdheidsrekenen	Specifieke onderwijsbeh. Spelling en taal (midden- en bovenbouw)	Specifieke onderwijsbeh. Sociaal-emotioneel, werkhouding/gedrag, motoriek,
Zorgniveau 1 t/m 5	als etdrui Pensioer:	'Welke positieve aspecten zie je welke bewaakt?	'Wat zou problemen kunnen veroorzaken / versuigen?					
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								

Bijlage 5   Format groepsplan

Groepsplan groep 1 tot en met 8

Groep: Leerkracht: Datum: Periode:	Vakgebied: Methode: Materialen:
---	---------------------------------------

Groep/ Namen	Wat wil ik bereiken? Doel	Inhoud (wat)	Aanpak/methodiek (hoe)	Organisatie	Evaluatie
<i>Niveau 1</i>					
<i>Niveau 2</i>					
<i>Niveau 3</i>					
<i>Niveau 4</i>					

Toelichting

Binnen het 4-sporenbeleid hebben wij vier niveaus:

Kinderen die:

1. autonoom werken na korte instructie
2. autonoom werken na basisinstructie
3. autonoom werken na verlengde instructie
4. een handelingsplan hebben

Niveau 1. Instructieonafhankelijke leerlingen (Cito-niveau A-B): verkorte instructie

Dit zijn de vlotte leerlingen, die zich goed ontwikkelen. Het zijn de goede en zeer goede lezers, die op de toetsen boven niveau scoren. Deze leerlingen hebben vaak aan een verkorte instructie genoeg om zelfstandig aan het werk te kunnen gaan. Bij deze leerlingen is het van belang hen voldoende uit te dagen en activiteiten aan te bieden op een hoger niveau.

Niveau 2. Instructiegevoelige leerlingen (Cito-niveau C): basisinstructie

Deze leerlingen vormen meestal de grootste groep. Het zijn de leerlingen, die zich met de basisinstructie van de leerkracht, de begeleide oefening en de zelfstandige verwerking doorgaans goed ontwikkelen. Het zijn de leerlingen die bij toetsing op niveau scoren.

Niveau 3. Instructieafhankelijke leerlingen (Cito-niveau D-E): verlengde instructie

Dit zijn de leerlingen die op de toetsen onder niveau scoren. Zij hebben meer tijd nodig en zijn afhankelijk van verlengde instructie en begeleiding door de leerkracht, om hun ontwikkeling goed te laten verlopen. In het groepsplan krijgen deze leerlingen per week ongeveer een uur verlengde instructie en oefentijd met de leerkracht.

Niveau 4. Leerlingen met specifieke pedagogische en/of didactische behoeften

Dit zijn leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, waarvan de ontwikkeling beïnvloed wordt door cognitieve en/of sociaal-emotionele belemmeringen.

Doelen

Een goed doel moet effectief, concreet en meetbaar zijn, zodat de leerkracht kan evalueren of het doel bereikt is. De doelen moeten in de komende periode haalbaar zijn en ze worden SMARTI geformuleerd:

Specifiek: concreet en duidelijk

Meetbaar: de doelen zijn in waarneembaar gedrag beschreven, zodat geëvalueerd kan worden of de doelen bereikt zijn

Acceptabel: de doelen passen bij de ontwikkeling van het kind (zone van de naaste ontwikkeling)

Realistisch: de doelen zijn haalbaar in de afgesproken periode

Tijdgebonden: het is duidelijk wanneer de doelen bereikt moeten zijn

Inspirerend: de doelen zijn motiverend en gebaseerd op positieve verwachtingen

Inhoud (wat bied je aan?)

In deze kolom staat kernachtig aangegeven **wat** aan de hele groep, de subgroepjes en/of de individuele leerling aangeboden wordt om de gestelde doelen te bereiken. Er kan *kort* verwezen worden naar de leerstof uit de methode, die de komende periode aan de hele groep aangeboden wordt. Het is niet de bedoeling dat in het groepsplan het basisaanbod uitgebreid beschreven wordt. Voor subgroepjes, of individuele leerlingen wordt, naast het basisaanbod, aangegeven welke aanvullende of alternatieve leerstof aangeboden wordt, bijvoorbeeld: extra programma's, herhalingsstof, extra leermiddelen, software op de computer of verdiepings- en verrijkingstof.

Aanpak/methodiek

Leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, zijn meestal niet alleen gebaat bij méér leerstof. Vaak is *hoe* de leerstof aangeboden wordt minstens zo belangrijk.

In deze kolom beschrijft de leerkracht, op basis van de onderwijsbehoeften van de leerlingen, *hoe* de leerstof aangeboden wordt en welke *didactische interventies* plaatsvinden. Belangrijke aandachtspunten voor de uitwerking van de aanpak of methodiek zijn:

Organisatie

In deze kolom gaat het om de beschrijving van de organisatie in grote lijnen. Denk hierbij aan:

- Hoe vaak per week ontvangen de (betrokken) leerlingen in een subgroepje (extra) instructie en begeleiding? Op welke dagen? Hoeveel tijd wordt daaraan besteed?
- Hoe plan en organiseer je de instructie en de begeleiding van een subgroepje of van een individuele leerling in de klas? Geef aan op welke vaste momenten in het rooster subgroepjes (extra) instructie en begeleiding ontvangen. Welke momenten op een dag zijn daarvoor geschikt? Geef aan wat de overige leerlingen doen.
- In deze kolom kan ook het extra oefenen (toepassen) van een vaardigheid thuis opgenomen worden.
- Als anderen in het kader van '*meer handen in de klas*' bij de instructie en begeleiding van groepjes leerlingen betrokken zijn, dan wordt dit in het groepsplan vermeld en aangegeven hoe de taken verdeeld worden.

Evaluatie

In deze kolom beschrijft de leerkracht *hoe* en *wanneer* er wordt geëvalueerd of de in het groepsplan gestelde doelen door de betrokken leerlingen bereikt zijn. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van toetsen, observaties en analyses van het werk van kinderen. Beschreven staat:

- of de geplande activiteiten uit het groepsplan gerealiseerd zijn
  - of de leerlingen de gestelde doelen bereikt hebben
  - of de leerlingen baat hadden bij de (extra) instructie, aanbod en aanpak.
-

FORMULIER
Individueel Ontwikkelingsplan

Naam leerling:	Datum:
Leerkracht:	Periode:
Groep:	

Informatie		
Gesignaleerde probleem:		
Toets/test- en observatiegegevens:		
Doelen:		
Inhoud (wat):		
Aanpak/methodiek (hoe):		
Organisatie	Middelen/materialen	Tijd

Afspraak met ouders:

Evaluatie datum:

Handtekening ouders:

Evaluatie:

Resultaat:

doelstelling bereikt

doelstelling niet bereikt

Vervolg:

Voortzetten (het plan werkt wel, maar het doel is nog niet bereikt) 0

Stoppen (doel is bereikt) 0

Nieuw ontwikkelingsplan (geen vooruitgang, andere activiteiten/ materialen) 0

Handtekening ouders:

Toelichting bij het individuele ontwikkelingsplan

Wanneer wordt een individueel ontwikkelingsplan opgesteld?

Wanneer een school kiest voor het werken met groepsplannen, betekent dit dat het groepsplan de kern vormt van de zorgstructuur. Uitgangspunt hierbij is het aantal individuele ontwikkelingsplannen en daaraan gerelateerd ook het werken met individuele leerlijnen, terugbrengen naar een minimum aantal.

Incidenteel zullen er altijd individuele ontwikkelingsplannen blijven bestaan, maar die vormen uitzonderingen. Het gebeurt alleen als een leerling herhaaldelijk onvoldoende profiteert van het aanbod, zoals opgenomen in het groepsplan en de aanpak die de leerkracht daarbij hanteert. Veel aspecten uit dit ontwikkelingsplan zijn ook verwerkt in het groepsplan, waardoor het individuele ontwikkelingsplan vooral een verbijzondering is van het groepsplan. De aanvulling is bijvoorbeeld een beschrijving van een specifieke aanpak, of specifieke additionele voorzieningen, die alleen voor deze leerling gelden. Het individuele ontwikkelingsplan is hierdoor vooral een bijlage bij het groepsplan.

Wat is de relatie met het groepsplan?

In een individueel ontwikkelingsplan staat aangegeven, hoe de komende periode (duur van een cyclus) aan de didactische en/of pedagogische onderwijsbehoeften van een leerling tegemoet gekomen wordt.

Het ontwikkelingsplan is een *onderdeel* van en *bijlage* bij het groepsplan en is erop gericht dat de leerling (de volgende cyclus) weer gaat profiteren van het groepsplan. Het individueel ontwikkelingsplan is een verbijzondering van het groepsplan, datgene beschrijvend wat van het groepsplan afwijkt, of datgene dat nader gepreciseerd wordt, bijvoorbeeld een specifieke aanpak of specifieke additionele voorzieningen, die alleen voor deze leerling gelden.

Het ontwikkelingsplan is tijdelijk van aard en bestrijkt *dezelfde periode* als het groepsplan. Het ontwikkelingsplan wordt in de volgende *groepsbespreking geëvalueerd*. Bij onvoldoende resultaat of voortgang wordt de leerling opnieuw aangemeld voor de leerlingenbespreking.

Hoe vul ik het individueel handelingsplan in?

Op basis van de specifieke onderwijsbehoeften die tijdens de leerlingenbespreking in kaart gebracht zijn, worden in het ontwikkelingsplan de volgende zaken omschreven:

Doelen: Welke doelen streef ik de komende periode voor dit kind na? Beschrijf de doelen concreet, meetbaar en haalbaar. Maak bij het formuleren van doelen gebruik van de leerlijnen bij vakgebieden. Kijk naar de cruciale leermomenten die de komende periode in de leerlijn aan bod komen. Op basis van het (lange termijn) ontwikkelingsperspectief van de leerling kunnen in het ontwikkelingsplan specifieke keuzes in de leerlijn gemaakt worden ten aanzien van de doelen die nagestreefd worden.

Inhoud: Welke leerstof bied ik aan om de gestelde doelen te bereiken? Denk ook aan de inzet van additionele voorzieningen en materialen.

**Aanpak/
methodiek:** Welke aanpak heeft dit kind nodig? Denk bijvoorbeeld aan het geven van extra instructie, het beschikbaar stellen van extra leertijd, toepassing van specifieke leerprincipes, inzet van activerende werkvormen het bevorderen van de werkhouding, het vergroten van de motivatie en pedagogische maatregelen om het zelfstandig werken, gedrag en samenwerken te verbeteren.

Organisatie: In welke frequentie worden activiteiten uit het ontwikkelingsplan uitgevoerd, op welke tijden? Wie zijn betrokken bij de uitvoering? Hoe wordt de uitvoering van het ontwikkelingsplan in de groep georganiseerd?

Evaluatie: Hoe wordt geëvalueerd of de gestelde doelen bereikt zijn? Door wie en wanneer?

Bijlage 7   Ontwikkelingsperspectief

Dit document staat op de site van het samenwerkingsverband de Meierij, of is op te vragen bij de intern begeleiders.

<http://www.de-meerij.nl/>

Bijlage 8 Groepsbespreking

Overdracht groep:	
Datum bespreking:	
Aanwezig:	

Algemeen pedagogische aanpak:

Sfeer in de groep:

Indien de sfeer goed is, hoe houd je die dan in stand?

Indien de sfeer niet goed is, welke actie onderneem je om de sfeer te verbeteren?

Relatie groep leerkracht:

Relatie kinderen onderling:

Welke acties wel/niet met deze groep:

Signalen die uit de groep komen:

Algemeen didactisch niveau:

Algemeen ontwikkelingsniveau:

Sterke en zwakke vakken:

Kinderen die boven/onder uitvallen:

Clustering in groepsplan (behouden/aanpassen):

Acties voor didactische stimulering:

Organisatie:

Zelfstandigheid (afspraken die aangescherpt moeten worden):

Instructie (gebruik instructiemodel):

Werkvormen (wat werkt goed, wat werkt niet goed):

Werkplekken (kinderen met speciale plaatsen, computergebruik e.d.):

Leerlingen die extra aandacht nodig hebben: (Benoem hoe je ermee omgaat, hoe ervaren ouders/kind dit?)

Didactisch:

Gedrag:

Zorgleerlingen:

Bij welke kinderen ben je handelingsverlegen?:

Waar heb je ondersteuning bij nodig?:

Zijn er al andere instanties bij betrokken? Zo ja welke:

Komt je werkplezier onder druk te staan?

Overige:

Ouders waar je vaker gesprekken mee hebt (redenen aangeven):

Bijlage 9 Kindbespreking

Naam leerling:

Groep:

Datum:

Leerkrachten:

Probleemverheldering:

Waar ligt het probleem?

Wat heb je al gedaan?

Wanneer is het probleem er niet?

Hoe ervaart het kind het probleem?

Hoe ervaren de ouders het probleem?

Wat zijn sterke kanten van het kind en op welke manier kan je deze inzetten?

Bepalen onderwijsbehoeften:

Wat is de onderwijsbehoefte van deze leerling?

Wat is de onderwijsbehoefte van de leerkracht? (Waar heb je hulp bij nodig?)

Wat is de ondersteuningsbehoefte van de ouders? (Hoe worden ouders betrokken?)

Gewenste situatie:

Wat is de gewenste situatie?

Wanneer vind je dat de gewenste situatie bereikt is en in welk tijdbestek wil je dit bereiken?

Hoe wil je die bereiken?

Afspraken:

Algemene Onderwijsbehoeften: (zie bijlage 3)

Bijlage 10   Stappenplan route voor diagnostiek dyslexie

Zie: [..\2.24 protocol dyslexie maart 2017.doc](#) voor het gehele protocol dyslexie

Doel	Betrokkenen	Uitvoering stap voor stap	Tijdslijn - planning	Evaluatie - borging
------	-------------	---------------------------	-------------------------	---------------------

<p>Medewerkers van de Hoven geven goed (voorbereidend) lees- en spellingonderwijs aan alle kinderen op school.</p> <p>De Hoven zorgt voor een intensieve begeleiding conform het protocol dyslexie aan kinderen met een IV of V score op Cito Lovs DMT, Spelling en Avi.</p>	<p>Procesbegeleider: IB</p> <p>Uitvoerenden: Medewerkers en IB</p>	<p>1. Lees- en spellingbegeleiding conform groepsplan, op 3 niveaus. Zorgniveau 1 [?]</p> <ul style="list-style-type: none"> - Instructiegevoelig; basisaanbod (bijv. kinderen met een II of III score op cito lovs) - Instructieafhankelijk; extra of intensief aanbod (bijv. kinderen met een IV of V score op cito lovs) - Instructie-onafhankelijk; verrijkt aanbod (bijv. kinderen met een I score op cito lovs) <p>2. Evaluatiemomenten op groepsplan / leesmomen-ten: november, februari, april, juni. Evaluatie gericht op interne factoren: op instructie en aanbod [?] en het resultaat daarop.</p> <p>Analyse middels analyseformulier.</p> <p>IV- of V-score na evaluatiemoment 1? Zorgniveau 2 (extra interventies) [?] Wederom instructieafhankelijk met 3x20 minuten extra leesonderwijs per week door de leerkracht: d.m.v. Connect of Ralfi, thuis extra oefenen i.s.m. school, zingend lezen, wisselrijtjes eerst goed, dan vlot, verlengde instructie, spelling stappenplan op tafel, opzoekboekje, visualisatie spellingregels</p> <p>3. Leesbegeleiding conform groepsplan</p> <p>Weer V-score na evaluatiemoment 2? Zorgniveau 3 (specifieke interventies) [?] Wederom instructieafhankelijk met 3x 20 minuten 1-op-1 begeleiding, in een klein groepje o.b.v. leerkracht en met remediërend materiaal: Speciale leesbegeleiding, Zuidvallei</p> <p>IV-score na evaluatiemoment 2? Blijvend in zorgniveau 2.</p>	<p>Periode groepsplanning/ leesbegeleiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> - van September tot November - van November tot Januari - van Februari tot April - van April tot Juni <p>Lees- en spellingonderwijs conform dagplanning en conform groepsplan.</p> <p>Toetsmomenten conform toetskalender. Bij dyslexieverdenking extra toetsmoment in nov en april, i.s.m. IB</p> <p>Checklist kleuters, indien signalen zichtbaar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Groep 1: Juni - Groep 2: Oktober, April, Juni 	<p>Na groepsplanning / leesbegeleiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> - November - Januari - April - Juni <p>Evaluatie door de medewerker.</p> <p>Bij zorgniveau 2: 2x IV-score, IV- en V-score, 2x V-score</p> <p>Medewerkers stellen ouders op de hoogte van zorg op lees- en spellingsgebied en benoemen plan van aanpak voor komende periode.</p> <p>Bij zorgniveau 3: 3x V-score. Of bij combinatie: 3xIV-score lezen en 3xV-score spelling. Medewerkers stellen ouders op de hoogte van dyslexieverdenking.</p> <p>Na evaluatie zorgniveau 3 en geen verbetering zichtbaar: Medewerkers i.s.m. ouders (en evt. IB) aanmelding dyslexie onderzoek.</p> <p>Medewerkers stellen i.s.m. ib dyslexiedossier op.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toestemmingsformulier ouders - Informatiepakket ouders (met routing aanmelding onderzoek) - Dyslexiedossier invullen door medewerker / IB [?]
--	--	--	--	---

Bijlage 11 Toets-kalender

Groep	1	2	3	4	5	6	7	8
CITO DMT/AVI			x	x	x	x	x	x
Cito-toets begrijpend lezen			x	x	x	x	x	x
Cito-toets spelling			x	x	x	x	x	x
Cito-toets rekenen-wiskunde			x	x	x	x	x	x
eindtoets								x
ZIEN	x	x	x	x	x	x	x	x
Cito-toets Taal voor kleuters		x						
Cito-toets Rekenen voor kleuters		x						

Na evaluatie van de entreetoets in het schooljaar 2016-2017, heeft het MT besloten dat de entreetoets voor groep 7 gehandhaafd blijft. De toets is vernieuwd en biedt nu goed zicht op referentie- en uitstroomniveaus. De toets maakt voldoende inzichtelijk wat de kinderen in groep 8 (nog) nodig hebben om hun basisschooltijd goed af te kunnen sluiten.

Sociaal emotionele ontwikkeling.

Achtergrondinformatie

- Van kerndoel tot leerlijn (2009-2011)
- Van kerndoel tot referentieniveau (M. van der Stap, 2013)
- Van kerndoel tot kleuterlijn (2015)
- Spelen om problemen op te lossen (2001)
- Aanraken een levensbehoefte (M. Sluiter, 2002)
- ADHD survivalgids (kopie)
- Lastige kinderen? Heb jij even geluk (Berthold Gunster 2013)
- Psychosociale vaardigheden bij schoolgaande kinderen met ontwikkelingsstoornissen (2014)
- Eerste hulp bij ... (Willem de Jong 2014)
- Leerlijnen seo (CED)
- De lastige kleuter (Betsy van de Grift 2015)
- Speels, liefdevol en vakkundig (E.Singer en D. de Haan 2013)
- Slim maar (P.Dawson en R. Guare 2016)
- Groepsplan gedrag (K. van Overveld, 2013)
- Puberbrein binnenstebuiten (H.Nelis& Y van Sark 2016)
- Gevoeligheid in de klas (G. van der Veen 2015)
- Piek (A. Ericsson)
- Gedrag? Oplossingen! Praktische oplossingen voor gedragsproblemen in het passend onderwijs (2010)
- SEL sociaal-emotioneel leren als basis (Kees van Overveld, 2017)
- Het hoogstimulatieve kind (G. van der Veen, 2017)
- Gevoeligheid in de klas (G. van der Veen, 2015)

Diagnostisering

- Wijzer in onderwijsbehoeften (effectieve gesprekken met leerlingen in basisonderwijs, 2016)

Remediëring

- Pienter op pad met emoties (slimme kleuters en hun sociaal-emotionele ontwikkeling)
- Wat ik nodig heb! Interventie voor kleuters met sociaal-emotionele problemen (2002)
- Spelen om problemen op te lossen (2001)
- Meidenvenijn (kopie)
- Wiebelen en friemelen in de klas (M. Thoonsen en C.Lamp 2015)

- Wiebelen hulpkaarten
- Sociaal vaardig (Steven Pont, 2013)
- Weerbaarheid op de basisschool (Wish, met handleiding en werkbladen)
- Informatie Kids Skills en Vreedzame School
- Het vollehoofdenboek (Linde Kraijenhoff, 2010)
- Meidenvenijn in het basisonderwijs (Anke Visser, 2016)
- Basispakket 'Meidenvenijn is niet fijn'
- Het blij boek (werkboek voor kinderen vanaf 4 jaar) webshop Muisje Sensitief

Materialen

- Kinder kwaliteiten spel
- Kikker be cool (bordspel m.b.t. sociale vaardigheden)
- Spring kikker spring (bordspel t.b.v. sociale vaardigheden)
- Dobbelsteen met gevoelens
- Een huis vol gevoelens en axen (vanaf 6 jaar)
- Een doos vol gevoelens (vanaf 4 jaar)
- Langmuts op school (J. Intrabartolo) voorleesboek hoog gevoelige kinderen (tips achterin)
- Langmuts is een held “ “
- Langmuts en het feest “ “
- Langmuts en de vakantie “ “
- 'Waar is oma nu?' (J. Intrabartolo) voorleesboek rouwverwerking
- Rare sprongen leesboek (R. Broere, 2002)
- Een domme zet leesboek (R. Broere, 2002)
- Verstoppertje leesboek (R. Broere, 2002)
- Twee druppels water leesboek (R. Broere, 2002)
- Rouw en verlies
- 'Als de maan lacht' voorleesboek rouwverwerking (D. Put & S. Diederens, 2011)
- 'Lieve oma Pluis' voorleesboek rouwverwerking (D. Bruna, 1996)
- 'Kikker en het vogeltje' voorleesboek rouwverwerking (M. Velthuijs, 2010)
- 'Doodgaan is geen feest' voorleesboek rouwverwerking (R. Fiddeleers-Jaspers & J. Willems, 2011)
- CD rouwverwerking liedjes
- Het grote tangle boek

Hoogbegaafdheid

Achtergrondinformatie

- Hoogbegaafdheid in kaart: signaleringskaarten (Lilian van der Poel)
- Passend onderwijs voor begaafde leerlingen (2012)
- Werken met begaafde leerlingen in de klas (A. Bakx, 2016)
- Hoogbegaafd, nou en? (Lammers & Toorenburg, 2005)
- Slim maar ... (P. Dawson & R. Guare, 2009)
- Werkboek Mindset (Floor Raeijmakers, Het Talentenlab, 2015)

Materialen

- Outside the box 6-7 jaar (Abimo, 2016)
- Outside the box 8-9 jaar (Abimo, 2016)
- Outside the box 10-12 jaar (Abino, 2016)

Rekenen

Achtergrondinformatie

- Van kerndoel tot leerlijn (2009-2011)
- Van kerndoel tot referentieniveau (M. van der Stap, 2013)
- Protocol Ernstige Reken- en Wiskunde problemen en Dyscalculie (2011)
- SLO leerlijnen

Signalering

- Cito rekenen/wiskunde groep 3 t/m 8 (2008)
- Cito rekenen voor kleuters
- TTR
- NTR

Diagnostisering

- Onderzoek naar basisvoorwaarde rekenen t/m 100 (Vuurmans 1991)
- UGT (Utrecht Getalbegrip Toets (1994)
- TTR
- NTR

Remediëring

- Redactiesommen (Kinheim)
(voorloper groep 4, A groep 5, B groep 6, C groep 7, D groep 8)
- Op weg naar rekenen (Prof. Dr. Johannes E.H. van Luit)

Lezen en taal

Achtergrondinformatie

- Van kerndoel tot leerlijn (2009-2011)
- Van kerndoel tot referentieniveau (M. van der Stap, 2013)
- Dyslexie hulppakket (Dyadon)
- SLO leerlijnen
- Dit is dyslexie, achtergrond en aanpak (A. van der Leij, 2016)
- Praten doe je met z'n tweeën (J. Pepper en E. Weitzman 2015)
- Hulpwaaier TOS (Jet Isarin / Kentalis)

Signalering

- Cito begrijpend lezen groep 3- 8 (2006)
- Cito DMT + AVI (2009)
- Cito taal voor kleuters
- Protocol leesproblemen dyslexie algemeen en groep 5-8 (tweede druk 2001)
- Protocol leesproblemen en dyslexie groep 1-2 (2008)
- Klepel en Brus
- Taalplezier: observatie en hulpprogramma voor kleuters in de basisschool (1999)

Diagnostisering

- Diagnostiek van technisch lezen en aanvankelijk spellen (Struiksma)
- Protocol leesproblemen dyslexie algemeen en groep 5-8 (tweede druk 2001)
- Protocol leesproblemen en dyslexie groep 1-2 (2008)
- Klepel en Brus

Remediëring

- Zuidvallei (mappen voor radende en spellende lezers, 2005)\
- Estafette
- Begrijpend lezen, hulpboeken cito, groep 4-8 (2003)
- Varia begrijpend lezen A, B, groep 4-5, groep 5-6
- Leeskrakers groep 4 (mini), groep 5 (deel 1) en groep 6 (deel 2)
- Protocol leesproblemen dyslexie algemeen en groep 5-8 (tweede druk 2001)
- Protocol leesproblemen en dyslexie groep 1-2 (2008)
- Connect letterherkenning 2005
- Connect woordherkenning 2005
- Connect vloeiend lezen 2005
- Taalplezier: observatie en hulpprogramma voor kleuters in de basisschool (1999)
- De dyslexie survivalgids (Annemie de Bondt, 2014)
- Citotoets Begrijpend lezen groep 5/6 deel 1 en 2 (Junior Einstein)
- Citotoets Begrijpend lezen groep 7/8 deel 1 en 2 (Junior Einstein)

Verrijking

- Leeskrakers mini (denkraadsels voor wie net kan lezen, leeftijd 5 t/m 8 jaar)
- Leeskrakers 1 (logisch redeneren oefenen door begrijpend lezen, leeftijd vanaf groep 5)

Woordenschat

Remediëring

- NT2 blok A,B, C

Spelling

Achtergrondinformatie

- Van kerndoel tot leerlijn (2009-2011)
- Van kerndoel tot referentieniveau (M. van der Stap, 2013)

Signalering

- Cito spelling groep 3-8(2008)

Diagnostisering

- Pi - dictee (1999)

Remediëring

- Speciale spellingsbegeleiding 1 (1997)(map A, B, C)
- Spelling in de lift werkwoorden (1998)
  - Algemene handleiding
  - Handleiding, niveau 1 t/m 4
  - Werkboeken

Motoriek

Fijne motoriek

Achtergrondinformatie

- Zo zot dat met schrijven (2009)
- Van kerndoel tot leerlijn (2009-2011)
- Van kerndoel tot referentieniveau (M. van der Stap, 2013)

Remediëring

- Letterdoosmethode (Mytyschool Gabriel)

Grove motoriek

Achtergrondinformatie

- Kinderen met cerebrale visuele inperking, CVI, (J. Luyten 2013)

Remediëring

- Krukken geen bezwaar, spel (2010)
- Krukken geen bezwaar, basis (2010)

Geheugen

Achtergrondinformatie:

- Kinderen met geheugen- en inprentingsproblemen: test en oefenboek (K. timmerman, 2009)

Remediëring

- Concentreer en leer 1: 4 tot 8 jaar
- Concentreer en leer 2: 9 tot 11 jaar
- Concentreer en leer 3: 11 tot 14 jaar

EGO

Achtergrondinformatie

- Ervaringsgericht werken in de basisschool (1994)

- Ervaringsgericht Onderwijs van oriëntatie tot implementatie (M. van Herpen, 2005)
- Ervaringsgericht werken rond thema's (1996)
- Ervaringsgericht werken met jonge kinderen (1996)
- Ervaringsgericht werken met kleuters in het basisonderwijs (2004)
- Ervaringsgericht werken met kleuters in het basisonderwijs (2014)
- Een ervaringsgerichte strategie voor kleuters met sociaal- emotionele problemen (1993)
- Als ontwikkeling vastloopt (proces gericht begeleiden van risicokleuters)
- Een procesgericht kindvolg-systeem voor leerlingen (1998)
- Procesgericht kindvolg-systeem voor kleuters (2001)
- Contractwerk (1998)
- Projectwerk (2001)
- De diepte in met leerling-portfolio's (2003)
- Leerling-portfolio's en hun betekenis voor het leerproces
- Leren met Portfolio's (2000)
- De kracht van portfolio's (2001)
- Een doorlopende lijn in het leren met (digitale) portfolio's (2007)

PPM

Achtergrondinformatie

- Toolkit Contactpersoon en vertrouwenspersoon in het bao, vo, mbo (2009)
- Moet iedereen het weten (PPSI, 2011)

Overige

- Drempelonderzoek 6/7/8
- DLE boek
- DLE schalen: indicatiestelling LWOO en PRO (2014)
- Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam (N. Pameijer, 2009)
- Het materialenboek (2005)
- Po raad ontwikkelingsperspectief in het boa (Po raad)
- Kwaliteitskaarten & handreikingen (School aan zet)
- De geschiedenis van het schrift en alfabet
- Kunst in uitvoering
- Een banaan in een bruine hoek (onderwijs maak je samen, 2011)
- Begeleiden van actief leren (2015)
- Professioneel communiceren met ouders (2011)

- Het begeleiden van actief leren (L. van den Bergh en A. Bos, 2015)

Series

TIB tools

- Arrangeer samen (Simone van Dijk 2015)
- Dyslexie: werk in uitvoering (Mieke Urff 2014)
- Aan de slag met slimme kleuters (Eleenoor van Gerven 2014)
- Voer een opbrengstgerichte leerlingbespreking (Wim Meijer 2013)
- Samen leren samenwerken (Bleecke en Valstar 2016)
- Executieve functies in de klas (Marcel van de Wiel 2016)
- Over leerlingen gesproken (Wim Meijer, 2016)
- Goed onderwijs voor begaafde leerlingen (Eleenoor van Gerven, 2016)
- Helde communiceren (Ron Benjamins, 2016)

De gids van scrivo media

- Over een nieuw gezin met kids (A. Schraven-Zwart 2014)
- Over beelddenkende kids (S. Kleipas 2015)
- Over rouwende kids (L. van der Maarel 2013)
- Over hoogbegaafde kids S. van Bijsterveld 2013)
- Over hoog gevoelige kids (J. Intrabartolo 2015)
- Over scheiding en kids (A. Schraven-Zwart 2013)
- Als jongeren rouwen (A. de Boer 2013)

Kinderopvang

Achtergrondinformatie

- Community playthings
- Beroepscode kinderopvang
- Werken aan 21ste-eeuwse vaardigheden
- Ervaringsgericht werken in voorschoolse kinderopvang (Prof. Dr. F. Leavers & K. Sillikens, 2013)
- Pedagogisch kader kindercentra 0-4 jaar (E. Singer & L. Kleerekoper, 2010)
- Pedagogisch kader kindercentra 0-13 jaar
- Angst-wegwijzer (C. Visch, 2012)
- DVD Kleine stappen, grote stappen
- DVD Babytaal
- DVD Droom je leven ... leef je dromen ....
- Met je talenten naar de basisschool
- The best of totally fit kidz
- Van educatie tot wereldprestatie
- Kind kinderopvang in Nederland
- Op weg naar een IKC
- Pedagogisch kader voor professionele netwerken onderwijs en kinderopvang (A. van Keulen, 2014)
- Speels, liefdevol en vakkundig (E. Singer & D. de Haan, 2013)

- Een procesgerichte aanpak voor 6 tot 12 jarigen in het basisonderwijs (prof. Dr. F. Leavers, 2013)
- Kinderen en hun spel (C. Kutik, 1995)
- Ieder kind een eigen verhaal (A. van Keulen & E. Singer, 2013)
- Opvoeden op het kinderdagverblijf (E. Singer, 2011)
- Samen verschillend (E. Singer & A. van Keulen, 2012)
- De NCKO-Kwaliteitsmonitor
- De kwaliteitsmonitor BSO
- Kinderen als beroep. Praktische ontwikkelingspsychologie (R. Kohnstamm, 2011)
- Omdenken is stom
- Inspiratieboekje
- Basishandleiding Nederlands
- Ontvlambare vingers een handleiding om te verdwalen
- Spelenderwijs bewegen voor 0 tot 4 jaar
- Bso doen je zo (H. van der veld)
- Permanent leren. Van zelfreflectie naar teamreflectie
- Organisatorische vaardigheden 1
- Inzichten en ontwikkeling (2012)
- Ruimte maken voor nul tot vier jaar. Over het inrichten van kinderdagverblijven en peuterspeelzalen.
- Kinderopvang als beroep
- Documenteren voor jonge kinderen
- Boos! Over agressie, opvoeding en ontwikkeling (2012)
- Expliciete directe instructie
- Plaatjes kijken, praatjes maken. taalontwikkeling
- Feest! 46 traktaties voor school of thuis
- Kwaliteitskaart brede school & integraal kindcentrum
- Snel stappenplan

Materialen

- Focus op kinderen observatie methode voor de kinderopvang
- Trakteren het hele jaar door (G. Soeteman, 2000)
- Eetplezier Beweegkriebels. Een workshop voor ouders van kinderen 0 tot 4 jaar

Orthotheek Wijk Rosmalen (staan op de Grootte Wielen)

Rekenen

Bijlage 13 Overgangsbeleid

Er is voor de overgang van groep 2 naar groep 3 een overgangsbeleid aanwezig. Hierin zijn kijkwijzers opgenomen die de leerkrachten kunnen invullen, om op die manier zicht te krijgen op mogelijk verlenging over doorstromen naar groep 3. In dit protocol zijn ook kijkwijzers opgenomen om de overgang van groep 1 naar 2 soepel te laten verlopen.

Het protocol overgangsbeleid groep 2 naar groep 3 is te vinden op [Protocol groep 2 naar groep 3](#)
Ouders mogen het protocol inzien.

Wanneer er sprake is van verlenging in de groepen 3 t/m 8 wordt het protocol gehandhaafd,
Dit protocol is te vinden in de kwaliteitszorg [Protocol verlenging 3 t/m 8](#) Ouders mogen het protocol inzien.